

A. N. Osztrovszkij
A forró szív

Komédia öt felvonásban

Oroszból fordította:

Háy Gyula

Szereplők:

Kuroszlepov Pavlin Pavlinics, jónevű kereskedő

Matrjona Haritonova, a felesége

Parasa, Kuroszlepov lánya, első feleségétől

Gradobojev Szerapion Mardarics, városi rendőrfőnök

Narkisz, Kuroszlepov segédje a háznál

Gavrilo, segéd a boltban

Susztrij Vaszja, nemrég tönkrement kereskedő fia

Szilan, szögrül-végrül Kuroszlepov rokona, udvaros, szolgál nála

Szirdorenko, rendőraliszt, egyben a rendőrfőnök írnoka

Zsigunov, rendőrőrszem

Arisztarh, kispolgár

Hlinov Tarah Taraszics, gazdag vállalkozó

Uraság nagy bajusszal

Első kispolgár

Második kispolgár

Harmadik kispolgár

Lány

Evezősök, énekesek, rokkant katonák, foglyok, járókelők, Hlinov emberei, cselédség, munkások, rendőrök, különféle emberek.

A cselekmény mintegy harminc évvel ezelőtt játszódik Kalinov járási székhelyen.*

* Tehát kevéssel 1840 előtt. (Ford.)

Első felvonás

Udvar: a nézőtől jobbra a gazda házának fődött bejárata, kis tornáccal; innen nyílik az a szoba, ahol a segédek laknak; balra kis melléképület, előtte a léckerítés egy része. A melléképület előtt bokrok, nagy fa, asztal és pad, a háttérben kapu. Nyári est, nyolc óra felé.

Első jelenet

Gavrilo a padon ül gitárral, Szilan seprűvel áll mellette.

- Szilan Hallottad, hogy hiány van a háznál?
- Gavrilo Hallottam.
- Szilan Idáig vagyok az ilyen eltűnésekkel. És éppen ez okból, barátaim, segéd urak, nálam bizony rend legyen: kilenc órára itthon lenni - és kapuzárás. Ami pedig az éjszakai átmászogatást a kerítésen illeti, - erről a divatról egészen le kell tenni; mert aki folytatja, azt galléron fogom, aztán gyerünk a gazdához.
- Gavrilo Csudálatos alak vagy te, de ha egyszer így kell lenni.
- Szilan Az én dolgom az, hogy meg lett legyen mondva; a többi meg a ti dolgotok! De én most különösképpen dühös vagyok. Olyan dühös vagyok, hogy no! *(Gavrilo pötyögteti a gitárt. Szilan csendben nézi a kezét.)*
- Szilan No, összehozod?
- Gavrilo Összehozom, lassankint. *(Énekel és kíséri magát)*
- Se papuska, se mamuska
 Nincsen itthon senki sem,
 Nincsen itthon senki sem,
 Ott az ablak, mássz be hozzám, kedvesem.
- Szilan Talpraesett nóta.
- Gavrilo Csuda remek nóta, elénekelheted akármilyen társaságban; csak ez a fogás itt... figyeld csak jól meg! Látod? Ez nem jön ki nekem.
- Szilan Úgy vélném, szeretett barátom, neked jobb lenne ezt a foglalatosságot abbahagyni.
- Gavrilo Miért hagynám abba, Szilan bácsi? Gondold csak meg, hogy mit fektettem már bele.
- Szilan Sok kínlódásod-bosszúságod van velem.
- Gavrilo A kínlódás, az nem számít, de a veszteség sok bizony; mivelhogy a gitár törékeny instrumentum.
- Szilan Ha nagyot lódítanak rajta, aztán neki a kályhának, akkor bizony vége.

Gavrilo Vége, barátocskám, vége, sírhatja a pénzecke.

Szilan Neki a kályhának! He? Jól kigondolta a gazda; hacsak meglátja ezt a gitárt, azon nyomban neki a kályhának! Csuda egy história!

Gavrilo *(sóhajt)* Nem mindig a kályhának, Szilan bácsi. Kettőt a fejemen vert szét.

Szilan Biz ez elég mulatságos lehet; zeng bele az egész ház.

Gavrilo Van, akinek mulatságos, de nekem...

Szilan Fájdalmas? Világos, ha úgy az éle...

Gavrilo És ha nem is az éle... De hisz erre nem is sok a gondom, a fej az enyém, nem boltban vettem; de a gitárért pénzt fizetek.

Szilan Ez is igaz. A fejed fáj, fáj, aztán abba hagyja; de a gitárt hiába boro-gatod.

Gavrilo Nem volna jobb eltakarodnom innen? Nehogy a gazda meglásson.

Szilan Nem! Ugyan! Szokásaképpen aluszik. Aluszik éjjel, aluszik nappal; tisztára agyonalussza magát, már fogalma sincsen semmiről. Nem lát tovább az orránál. Álmos fejjel összezagyválja, mi történt ébren, mit látott álmában; még a beszéde is olyan homályos lesz, csak dörmög; aztán valahogy csak alakul mindig, semmi baj.

Gavrilo *(hangosan énekel)*
Se papuska, se mamuska,
Nincs itthon senki sem...

Kuroszlepov kijön a tornácra.

Szilan Ácsi! Valahogy kibújt! Még ilyet! Tágulj a tetthelyről! Azaz várj csak! Bújj el ott, a tornácnál tovább nem megy, lusta ez ahhoz.

(Gavrilo elbújik)

Második jelenet

Kuroszlepov és Szilan

Kuroszlepov *(leül a tornácon és egy ideig ásít)* És mitől szakadt le az ég? Csak leszakad, fogja magát és leszakad. Vagy csak álmodtam, mit? Azt próbálja most valaki kitalálni, hogy mi van ilyenkor a világon: reggel vagy este? És nincs itt senki, hogy az ördög... Matrjona! Se a házban, se az udvaron, hogy ezt a...! Matrjona! Huj, de félelmetes, amikor az ember nem tudja, mi van a világon... Hátborzongató. És álmodtam én, vagy mi? Mintha rengeteg sok fát aprítottak volna. Minek az a fa, mondok. Aszongyák, a bűnösöket sütogetni. Csak nem a pokolban volnék? És hová süllyedt mindenki? És miféle rémület szállt meg engem máma? Mintha megint szakadna lefele az ég. Szakad biz az... Uramisten! Már meg szikrák! És hátha egyszer csak itt az utolsó ítélet? Nem is volna olyan nagy meglepetés. Biz ez mind nagyon könnyen

megtörténhet, mivelhogy... szurokszagot éreztem, valaki vadállati hangon énekelt, aztán húrok, vagy trombiták hangja, tudom is én... Nem lehet rájönni.

A toronyóra üt

Egy, kettő, három, négy, öt (*oda sem hallgatva tovább számol*), hat, hét, nyolc, kilenc, tíz, tizenegy, tizenkettő, tizenhárom, tizennégy, tizenöt.

Az óra, amint elütötte a nyolcat, elhallgatott.

Csak? Tizenöt?... Istenem, istenem! Ezt is megértük. Tizenöt. Mit meg nem értünk. Tizenöt. És ez még mind kevés a bűneinkhez képest! Még lesz itt valami! Mi volna, ha bemennék és innék egyet minden eshetőségre? Igen, azt mondják, ilyenkor még rosszabb, mert az embernek tiszta lelkiismerettel kell... (*Kiált.*) Szilantij! Hé!...

Szilan Ne ordíts, hallom.

Kuroszlepov Hol kószálsz? Olyan dolog kezdődik...

Szilan Sehol se kószálok, itt állok, itt, tégedet őrizlek.

Kuroszlepov Hallottad az órát?

Szilan Mi van vele?

Kuroszlepov Hisz ez az éppen! Élnek még mind valamennyien?

Szilan Kik?

Kuroszlepov Kik? Hát a házam népe meg minden igazhitű keresztény.

Szilan Ébredj már fel! Eridj, mosakodj meg!

Kuroszlepov A források nem apadtak még el?

Szilan Nem. Mitől apadtak volna?

Kuroszlepov És hol van most a feleségem?

Szilan Vendégségbe ment.

Kuroszlepov Amikor ilyesmi történik, itt a helye az ura mellett.

Szilan No, ez már az ő dolga.

Kuroszlepov Hogyhogy vendégségbe? Jól megválasztotta az időt! A borzalom óráját.

Szilan Micsodát?

Kuroszlepov Akinek füle van hallhatta, hogy most ütötte el a tizenötöt.

Szilan Akár tizenötöt, akár nem tizenötöt, de most múlt nyolc óra, annyi biztos... Most ideje lenne megvacsorázni, aztán tovább aludni.

Kuroszlepov Azt mondd, vacsorázni?

Szilan Okvetetlen. Ha valaminek az a rendje, akkor nem lehet másképp.

Kuroszlepov Akkor hát most este van?

Szilan Este.

Kuroszlepov És minden úgy van, ahogy szokott? Semmi olyasmi nincs?

Szilan Mi volna?

Kuroszlepov Én meg hogy megijedtem! Mit el nem gondoltam itt ültömben! Úgy rémlett, hogy kezdődik a világ vége. De ki tudja, messze-e még?

Szilan Minek arról morfondérozni?

Kuroszlepov A templomból már kijött a nép?

Szilan Épp az előbb.

Kuroszlepov *(dúdol)* De, hát hogyha mégis... A kaput bezártad?

Szilan Be.

Kuroszlepov Oda kéne menni, megnézni utánad.

Szilan Csak menj egy kicsikét. Jót tesz neked...

Kuroszlepov Az, „menj egy kicsikét”! Ez mind csak a te hanyagságod. Mindenütt ott kéne tartanom a szemem. Kétezer rubelem veszett el! Gyerekjáték! Eridj és keress annyit!

Szilan Te meg aludj csak még többet, akkor majd mindenedet ellopják.

Kuroszlepov Sajnáljátok is ti a gazda pénzét! Majd én még teveled... Megállj csak.

Szilan Az ám! Megijedtem! Tőlem ugyan el nem visz senki semmit. Én a magam dolgát elvégzem, járok egész éjszaka, meg vannak kutyák is... Én akár meg is esküszöm: nemcsak tolvaj, de még légy se repül itt be, úgy gondolom. Hol tartottad azt a pénzt?

Kuroszlepov Nem volt időm betenni a ládába, a párnám alatt volt, harisnyába dugva.

Szilan Ki férhetett hozzá? Magad is megítélheted! Harisnyába dugtad, - vallasd ki jól a harisnyáidat!

Kuroszlepov Csak járjon a szád. Meg kéne téged fogni a hajadnál fogva és amikor az asszonyok a ruhát öblögetik...

Szilan Rövid neked ahhoz a karod!

Kuroszlepov Bor is annyi kell, hogy nem lehet győzni. Üvegszám tűnik el.

Szilan Annál keresd, aki iszik, hozzám könyörületes volt a jóisten.

Kuroszlepov Ki lophatta el?

Szilan Fura dolog!

Kuroszlepov Szinte úgy tűnik, mintha...

Szilan Akkor még én a helyedben...

Kuroszlepov *(dúdol)* De hát hogyha mégis... Azt mondod, vacsorázni?

Szilan Csakis.

Kuroszlepov Be kéne menni, megrendelni.

Szilan Hát a kapu?

Kuroszlepov Aztán. Hallod-e... *(Megfenyegeti)* Szót fogadj ám! Én, testvér, nem sokat törődöm azzal, hogy a bácsikám vagy. Nálam minden, ajtó, lakat, minden rendben legyen. Úgy őrizd mint a szemed világát. Nincs kedvem miattatok tönkre menni.

Szilan No, elég lesz. Megmondtad, meglesz.

Kuroszlepov Hol vannak a segédek?

Szilan Ki tudja?

Kuroszlepov Ha valamelyik még nem volna itt, ki ne nyiss neki, hadd éjszakázzon a kapu előtt: csak a feleségemet engedd be. Ha pedig idegenek akarnának a segédekhez jönni, még ha a legeslegjobb ismerőseid is, be ne engedd őket. Nekem eladó lányom is van. *(Bemegy a házba.)*

Harmadik jelenet

Szilan, Gavriilo, majd Susztrij Vaszja

Szilan *(odamegy Gavrilohoz)* Előmáshatsz, nincs baj.

Gavriilo Elment?

Szilan El. Most megvacsorázik, aztán megint huny egyet. És mitől alszik annyit? Attól, hogy pénze van. A magamfajta meg törheti magát egész éjszaka. Összerabolta a sok pénzt, én meg őrizem neki. Kétezer rubel! Könnyű azt mondani! Aszongya: a te gondatlanságodból! Ilyen szemrehányásokat kell hallgatnom vénségemre! Hej, ha én ezt a tolvajt...! Na, majd megmutatnám neki...! Azt hiszem, a fogammal tépném szét. Ha most meglátnám, hát evvel a seprővel egyenesen neki... *(Észreveszi Vaszját, aki megjelent a kerítés tetején.)* Megállj! Megállj! Itt is van! Várj csak, hadd másszon le a kerítésnél. *(Nekiront a seprővel.)* Őrség!

Vaszja Mi van veled, hé, mi van veled? Ne ordíts, idevaló vagyok!

Szilan *(gallérjánál fogja)* Hogy is ne, még hogy idevaló vagy! Hij, azt a...! Megijedtem. Mit mászkálsz a kerítésen? Őrs...!

Vaszja Ne kiabálj, legyen már eszed. Ide akarok ülni hozzátok, esz az unalom otthon.

Szilan Ha tisztességes szándékkal vagy, ott a kapu.

Vaszja A kapu zárva van, kopogni meg - hátha meghallaná a gazda.

Szilan *(fogja a gallérját)* És hol van olyan szabály, hogy a kerítésen szabad átmászni? Őrs...! Őr...!

Vaszja Legyél már olyan szíves! Hisz ismersz; tán először vagyok itt?

Szilan Ismerlek, azelőtt is a kerítésen szoktál bemászni, de most egyszerre nem megy; azelőtt sokminden másképp volt, de most eltűnt kétezer rubelünk. Ez a vége annak, ha elkapatunk benneteket.

Vaszja De hisz nem én loptam el, azt magad is tudod, hát mi közöm az egészhez!

Szilan *(megrázza a gallérjánál fogva)* Nincs hozzá közöd? Nincs hozzá közöd? Hát egyedül én feleljek mindenki helyett? Nektek semmihez semmi közötök? Mindig csak én? Most majd elfűjjük a nótádat! Őrség!

Gavrilo No, eleget nyaggattad.

Szilan *(Vaszjához)* Hajolj előttem a földig!
Vaszja meghajol.
Úgy ni! *(Galléron ragadja)*

Vaszja Minek fogtál megint galléron?

Szilan Elővigyázatosság okából. No, apád jól van?

Vaszja Hálaistennek!

Szilan Tudom én, miért jöttél: nincs itthon, vendégségbe ment.

Vaszja Engedj már el.

Szilan *(fogja a gallérját)* Vendégségbe ment, drága barátom. Várj, majd megjelen. Ha megjelen, találkozol vele. Tehát!

Vaszja Na, eleget okoskodtál már velem. Minek fogod a galléromat?

Szilan Ne vigyelek-e be addig is a gazdához?

Vaszja Szilantij Ivánics, keresztény lélek van tebenned?

Szilan *(elengedi)* Na, Isten nevében. Ül le itt! De csak tisztességesen és úri módon. Mert akármi előfordul, rögtön kezeket hátra és be a gazdához. Értetted?

Vaszja Mi van ezen értenivaló?

Szilan Nohát, azért. Az én dolgom az volt, hogy megmondjam. *(Odébb megy és kopog a deszkán.)*

Gavrilo Hogyhogy olyan rég nem mutatkoztál?

Vaszja Nem volt nekem arra időm. Haj, Gavrik, milyen csudákat láttam én. Olyat, gondolom egész életedben nem látsz.

Gavrilo Hol?

Vaszja Hlinovnál voltam.

Gavrilo A vállalkozónál?

Vaszja Annál. De már nem vállalkozó, abbahagyta.

Gavrilo Neked tán mostanság semmi dolgod?

Vaszja Mi dolgom lenne? Minden lehető legrosszabban megy, tehetetlen vagyok, szinte béna a kezem. Emberek közé se akaródzik menni ilyen pénztelenül, elkényeztetett ember is vagyok...

Gavrilo Majd még akarva-akaratlan, ha nem lesz mit enned.

Vaszja No, akkor majd legyen isten szándéka szerint, de eddig csak sétálgatok.

Gavrilo Aztán miféle csudadolgokat láttál Hlinovnál?

Vaszja Csuda! Most a nyári házában lakik a kis erdejében. És hogy mi minden van ott önála! Lugasok a kertben, szökőkutakat csinált; saját énekesei vannak, minden ünnepnap katonabanda játszik: különféle csónakokat szerzett, az evezősöket meg bársonykaftánba bújtatta. Egyre csak ott ül az erkélyen ingujjban, de a kitüntetéseit mind kitűzi, és reggeltől fogva pezsgőt iszik. A ház körül összeverődik a nép, mindenki őt bámulja. Amikor pedig beengedi az embereket a kertbe, bámulnák meg e sok csodát, akkor még a kerti utakat is pezsgővel locsolják. Úgy él, akár a paradicsomban.

Gavrilo Pedig, ugye, nemrég még paraszt volt?

Vaszja Micsoda ész! Nincs olyan szeszélye, amit valóra ne váltana. Ágyút vett! Hát még mit nem! Ehhez szólj! He? Ágyút! Mi kívánsága lehet az embernek még ezen a világon? Mije nincs még? Mindene van.

Gavrilo Mire való neki az ágyú?

Vaszja Hogyhogy mire való? Akinek ennyi a tőkéje, annak kell. Amint iszik egy pohárral, lőnek; felhajt még eggyel: lőnek, hadd tudja meg mindenki, milyen megbecsülés jár neki, mindenek fölött. Más ember meghal, mégsem éri ekkora tisztesség. Ha én csak egy napig így élhetnék!

Gavrilo Kell is az a magunkfajtának! Imádkozz Istenhez, hogy mindig legyen munkánk, jóllakhassunk.

Vaszja Van nála egy uraság is. Moszkvából hozta magával, mert olyan komoly ember, és most mindenütt magával hurcolja a nagyobb nyomaték végett. Ez az uraság semmit sem csinál, leginkább hallgat is, csak issza a pezsgőt. És nagy fizetést is húz nála, csak amiért olyan nem mindennapi bajusza van neki. Lám, még ennek az uraságnak is megvan a megélhetése, nem kell neki meghalnia.

Gavrilo Hej, testvér, Vaszja! Kire irigykedsz te? Mára pezsgővel itatja azt az uraságot, holnap talán leszidja és elzavarja. Még jó, ha van valami pénzecskéje, másképp mehet Moszkvába az apostolok lován. De te, hacsak egy garas is van a zsebedben, a magad ura vagy.

Vaszja De van ám neki másik szárnysegédje is, idevalósi polgárember, Arisztarh.

Gavrilo Ismerem.

Vaszja Az csak a kiagyalások végett van ott: hogy lehet mindent még csudálatosabbra csinálni, hogy lehet még vígabban inni, hogy ne legyen mindig egyforma. Masinákat szerkeszt Hlinovnak, zászlókat pingál, szökőkutat vezet be a kertbe, tarka lampionokat ragaszt, hattyút csinált neki a csónak orrára, akár az eleven; órát szerelt a lóistálló tornyára, zenével. Ez nem iszik és kevés pénzt vesz el, azért aztán kevésbé is becsülik. „Neked, aszongya, aranyból van a kezed, gyűjts magadnak tőkét nálam”. - „Nem akarok, szongya Arisztarh, hisz a te tőkédnek

sincs meg az igazsága”. - „Hogy mersz, aszongya, gorombáskodni, elzavarlak.” Arisztarh meg egyenest a szemébe mondja: „Hát zavarj el, aszongya, nem sírok. Olyan bolondot, mint te vagy, annyit találok, hogy futja egész életemre.” Így, mintha összekapnának. De Arisztarh egy mákszemnyit sem fél tőle, gorombáskodik vele, leszidja szemtől-szembe. Hlinov meg épp ezért szereti őtet; meg azt is meg kell mondani, hogy Hlinovnak sok a pénze, az élete meg unalmas, mert nem tudja, hogy hágjon a nyakára a pénzének, hogy mentül vidámabb legyen. „Ha Arisztarh nálam nem volna, aszongya, csak úgy marék-szám szórnám ki a pénzt.” Hát ezért kell neki Arisztarh, hogy gondolkodjon helyette. Mert ha valamit ő maga eszel ki, az valahogy mindig rosszul sül el. Nemrégiben például kigondolta, hogy nyáron szánkázni akar a mezőn. Van ott nem messze egy falu, abban összeszedtek tizenkét lányt, azokat fogták a szánkók elébe. No, mi abban a mulatság? Adott minden lánynak egy aranyat. Egyszer csak megszállta a csömör. „Nem akarok, aszongya, részegeskedni, vezekelni akarok a bűneimért.” Összehívja a lelkészi kart, leülteti őket rang szerint a fogadószobában, körbe-körbe karosszékekbe, kezdi őket etetni-itatni, mindegyik előtt a földig hajol. Aztán énekelteti őket, ő maga meg ott ül egyedül a szoba közepén és keserű könnyeket sír.

Gavrilo

És te mit csináltál nála?

Vaszja

Arisztarh hivatott. Most ők azt a csónak-játékot a maguk módján átalakították. Igazi csónak járja körül a szigetet, a tavon. A szigeten enni-innivaló, Arisztarh meg töröknek öltözve a házigazdát játssza. Három napig egyfolytában ezt játszották aztán beteltek vele.

Jön Narkisz.

Negyedik jelenet

Voltak és Narkisz, majd Kuroszlepov

Narkisz

Bánom is én, odaülök tán közétek, nem számít, hogy nem vagytok hozzám illő társaság. *(Leül.)*

Vaszja

(Ügyet sem vet rá) Hát ahogy a rablók kétszer megkerülik a szigetet, a kapitányuk meg egyre csak a messzelátón kukucskál, egyszer csak elrikkantja magát embertelen hangon, mire rögtön kikötnek, kezdik a fosztogatást, a házigazda meg hajlong előttük és eteti, itatja mindvalamennyit.

Narkisz

Miféle rablók azok és honnan kerültek elő? Ezt nekem ezen nyomban megmondjátok!

Vaszja

(elengedi a füle mellett) A házigazda pedig törökül beszél, úgy hogy olyan az egész, ahogy lenni kell.

Narkisz

Vannak, akik nem akarnak beszélgetni, de ezért aztán alaposan el is páholják őket.

Vaszja A ruhájuk meg mind csupa bársony, valódi, velencei.

Narkisz *(előveszi illatos piros selyemzsebkendőjét, lobogtatja)* Lehet ám, hogy más is ért az öltözködéshez, de úgy, hogy olyik kereskedőfélének az orrát facsarja a jó illat.

Gavrilo Eriggy már innen a parfimoddal.

Narkisz *(gyűrűt mutat)* Meg az is előfordul, hogy zefírköves gyűrűnk van, olyan, hogy némelyik kereskedő-csemete olyat még nem is látott. Ami pedig a ti rablóitokat illeti, azokról majd minden kitudódik, mivelhogy rejtegetni tilos.

Vaszja Az is lehet, hogy te magad is rabló vagy: ki ismer téged?

Narkisz Az ilyen szavakért se sokat teketóriázik a törvény a magadfajtaival.

Vaszja Amikor Moszkvában voltam, láttam a „Kétférjű asszony”-t. Abban egyenesen a csónakról lőnek puskával. Annál jobb már nincs is.

Narkisz No, majd elmegyek én Moszkvába, megnézem, megnézem én, igazat beszélsz-e?

Vaszja Hogy ennek a színésznek mennyit tapsikoltak; tapsikoltak a tenyerükkel, mint a bolondok.

Narkisz Lassan a lódításokkal, mert utána nézek, aztán hátha kiderül, hol nem stimmel a beszéded.

Vaszja Csakhogy ez kereskedő, nem színész, mégis jobban hasonlít a rablóhoz.

Narkisz *(feláll)* Veletek, látom már, nem lehet okosan beszélgetni, hallgatni benneteket meg nem érdemes. Mellékesen még csak annyit kell mondanom, hogy nemsokára magam is kereskedő leszek. *(Bemegy a melléképületbe)*

Gavrilo Hallgass ide, milyen nótát szerkesztettem.

Vaszja Fújd fel!

Gavrilo *(énekel, gitárral kíséri magát)*
[Vers - 4 sor]

Szilan *(messziről)* Csend legyen, hé, mintha a gazda...
(Kuroszlepov kilép a tornácra.)

Gavrilo *(Nem hallja, nagy tűzzel)*
[Vers - 6 sor]

Kuroszlepov *(lemegy a tornácra)* Gavruska! Megvan már, hogy ki vonít. Micsoda bábeli zűrzavart csinálsz te itt az udvarban?

Gavrilo *(Vaszjához)* Uramisten! Fogd hamar a gitárt, bújj vele a bokorba.
(Vaszja átveszi a gitárt és a bokrok közé mászik.)

Kuroszlepov Kihez szóltam? Siket vagy, mi? Rögtön ide gyere, a szemem elé, a tamburáddal!

Gavrilo Nincs nekem gitárom, Pavlin Pavlinics, itt süllyedjek el, nincs; én csak úgy...

Kuroszlepov Hogyhogy csak úgy? Hogy úgy? Te csaló!

Gavrilo Pavlin Pavlinics, én azt csak úgy a szájamnál csinálom, az ajkammal, igaz is...

Kuroszlepov Ide gyere, gyere ide, ha mondom.
Vaszja a gitárral beszalad a melléképületbe.

Szilan Te csak eridj oda, barátocskám, ha parancsolják; ez ellen nincs apelláta.

Gavrilo Miért ne mennék? Megyek én!

Szilan No, egy kicsit megtépáz, ezt már meg nem úszod, azért ő a gazda.
Gavrilo egyik lábát lassan a másik elé rakva odamegy. Kuroszlepov körüljárja és oda akar lépni hozzá. Gavrilo kitér előle, aztán felszalad a tornácra. Kuroszlepov utána, be a házba. Kopogtatnak a kertkapun. Szilan kinyitja a kaput. Belép Matrjona és Parasa. Szilan beengedi őket, aztán kimegy a kapu elé.

Ötödik jelenet

Matrjona, Parasa, majd Gavrilo

Matrjona *(a tornác felé megy, a házból kiszalad a zilált Gavrilo és összeütköznek) Jaj! Akkurát! A bordám közél! Egyenesen ide... a szívem gödrébe! Majd ellátom a bajodat! (Elkapja a kezét.)*
Parasa nevet.
Te meg mit nevensz? Mit nevensz?

Parasa Nevethetnékem van, hát nevetek.

Matrjona Ezt a mérges kígyót! Ezt az áspis kígyót! *(Parasa felé megy, maga után vonszolva az ellenszegülő Gavrilót.)*

Parasa Inkább ne gyere ide, mert rosszul jársz.

Matrjona Bezárlak! Bezárlak a kamrába, aztán vége a beszélgetésnek.

Parasa Nincs vége, mert nekünk még sok szavunk lesz egymáshoz. *(El.)*

Matrjona Született áspis kígyó! *(Gavrilóhoz.)* Hát te honnan kerültél elő? Mióta ugrasz te csak úgy neki az embereknek? Tyű, de kócos vagy! Úgy látszik, megtépáztak, csak nem eléggé.

Gavrilo Miért? Az tán rendjén való, hogy az embert megtépázzák? Ezzel ugyan eldicsekedhet. Mert mitől tépázzák meg az embert?

Matrjona Mitől? No mondd meg, mitől?

Gavrilo A műveletlenségtől.

Matrjona A műveletlenségtől? Neked, úgy látszik, nem volt elég. Gyerünk csak, még beviszlek a gazda elé.

Gavrilo No, igazán, hát minek! Tessék elengedni! *(Kitépi magát.)* Már úgylis vízbe akarom magamat ölni, maga miatt.

Matrjona Remek! Lám, Parasa is épp vízbe akarja ölni magát, csináljátok együtt, megszabadulok tőletek.

Gavrilo No, hát én vagyok, amilyen vagyok, de mit vétett magának az a lány? Élni se hagyja már. Elég hitvány dolog ám ez magától.

Matrjona Ejnye, te féreg! Így mersz beszélni a gazdasszonyoddal?

Gavrilo Hisz magában csak a bárdolatlanság tombolja ki magát.

Matrjona Befogd a szád! Egy-kettőre megfosztalak minden jogodtól.

Gavrilo Miféle jogomtól? Nincs énnekem jogom. Én minek fogjam be a szám? Szét fogom kürtölni az egész városban, hogy zsarnokoskodik a mostohalányán. Csak hogy tudja. *(El.)*

Jön Narkisz.

Hatodik jelenet

Matrjona és Narkisz

Matrjona Te vagy az, Narkisz?

Narkisz *(durván)* Nem, nem én vagyok.

Matrjona Hogy beszélhetsz velem ilyen udvariatlanul? A háziasszony gyöngéden akar veled csevegni. Most ez a kívánsága...

Narkisz Tessék elképzelni! És mi lesz még?

Matrjona Faragatlan paraszt vagy, annyi igaz.

Narkisz Akkor paraszt vagyok. Nem is adom a nagyságos urat. Amiért kocsisból segéddé léptettél elő, ispánná, azt hiszed mindjárt uraság is lettem a kedvedért, mi? Előbb szerezz nekem olyan írást, hogy én valóságos, vérbeli nemesember legyek, aztán követelhetsz tőlem udvariasságot.

Matrjona Mit ki nem gondolsz? Ez lehetetlen.

Narkisz Hát ha lehetetlen, akkor megvagyok anélkül. Amilyen faragatlan fajnő, goromba pokróc voltam, olyan is maradok. És egyáltalán nem búsulok emiatt, mert nekem így is nagyon jó.

Matrjona Miért vagy máma olyan morcos?

Narkisz Morcos vagyok, hát morcos vagyok.

Matrjona De miért?

Narkisz Csak úgy. Sokat hallottam rablókról.

Matrjona Miféle rablókról?

Narkisz Felütötték fejüket a környékünkön... Másfélszáz fő. Bandákba verődve járnak az erdőt, meg csónakon a vizet.

Matrjona Á, hazudnak az emberek, eridj már!

Narkisz Vagy ki tudja, az is lehet, hogy hazudnak.

Matrjona Mi az, tán félsz, mi?

Narkisz Mi jut eszedbe! Én félek! Van is félnivalóm!

Matrjona Miért jöttél ki ide? Semmi se kell neked?

Narkisz De nekem most igen kell...

Matrjona Micsoda...?

Narkisz Pénz.

Matrjona Micsoda pénz?

Narkisz Pénz, - közönséges, állami pénz. Azt hitted játékpénz? Nem vagyok én gyerek, nem játékon jár az én eszem. Adj ezer rubelt!

Matrjona Elment az eszed! Hát olyan régen...

Narkisz Szentigaz, hogy nem régen; de, ha követelem, hát nyilván kell nekem. Mivelhogy én hamarosan kereskedő akarok lenni, következésképp elkerülhetetlenül szükségem van ezer rubelre.

Matrjona Barbár! Te barbár!

Narkisz Szentigaz, hogy én barbár vagyok; ebben igazad van. Nincs bennem irántatok semmi könyörület.

Matrjona De hisz kirabolsz.

Narkisz Miért ne rabolnálak ki, amikor kirabolhatlak. Mi vagyok én, tökkel-ütött, hogy lemondjak a szerencsémről?

Matrjona Telhetetlen lélek, még mindig kevés?

Narkisz Kevés, nem kevés, ha ez a kívánságom, akkor a te dolgod az, hogy adj: nincs mit feleselni. Elég nevetséges lenne, ha nem szednék tőled pénzt.

Matrjona Ó, te... Irgalmas Isten... Mit kezdjek veled!

Narkisz Most már vége, hiába akárm! Erre hamarabb kellett volna gondolni...

Matrjona Honnan vegyek én neked pénzt?

Narkisz Ezen nem nekem kell a fejemet törnöm.

Matrjona De gondolkozz csak magad, te fafejű, magad gondolkozz!

Narkisz Jut eszembe! Mi közöm nekem hozzá? Csak nem töröm helyetted a fejem! Gondolkodni csak a pulykakakas szokott. Világéletemben nem gondolkodtam; ha pedig valami az eszembe jut, mint most, akkor az már el is van határozva.

Matrjona Te pióca, te átkozott vérszopó! (*Indul.*)

Narkisz Megállj, ne szaladj! Nem kell a pénz, tréfáltam.

Matrjona Így már jobb.

Narkisz Csak add hozzám feleségül a mostohalányodat, Parasát.

Matrjona Hát nem vagy te utolsó kutya ezek után?

Narkisz És pénzt és móríngot, ahogy dukál.

Matrjona Juj! Átkozott! Hát nem ki kéne szűrni azt a két kaján szemed!

Narkisz És legyél olyan szíves, rendezd a lagzit mentül hamarább. Mert más-
képp olyasmiket csinálok, hogy csak győzd elszenvetni. Amit lelkem
megkíván, az meglegyen! És kérlek szépen, ne állj az utamba. Most
megmondtam. További beszélgetésre veled semmi kedvem. *(El.)*

Matrjona Behálózott, hej, de behálózott! Magam tettem magamnak a zsineget a
nyakamra! Elkergette a lelket gyenge, fehér testemből. A lábam nem
tudom mozdítani. Mintha csak villám csapott volna le mellettem! Ha
ezt a szörnyszülöttet valahol egy hasábfá agyoncsapná, azt hiszem,
Kijevbe mennék zarándokútra.

Kijön Parasa.

Hetedik jelenet

Matrjona és Parasa

Matrjona Hová, te hová ugrálsz?

Parasa Gyere hamar, apa hív.

Matrjona Eridj előttem, én majd utánad.

Parasa Nem vagyok én dobos, hogy előtted masírozzak. *(Lejön a tornácról.)*

Matrjona Hová igyekszel? Úgysem lesz az, amit te akarsz, nem hagylak éjjel az
udvaron kószálni.

Parasa Jó, akkor hát kimegyek az utcára, ha így kezdted. Nincs odakint
semmi dolgom, de kimegyek. Eridj haza, hívnak, mondtam már.

Matrjona Inkább kettő szakadok, de amit a fejembe vettem, az legyen.

Parasa Kitéped te az én szívem, kiteped. Mit akarsz tőlem? *(Egyenesen szem-
beáll vele.)*

Matrjona Hogyhogy mit akarok, hogy mit akarok? Első kötelességem, hogy rád
vigyázzak.

Parasa Vigyázz te csak magadra.

Matrjona Te nekem ne parancsolgass.

Parasa Te meg nekem ne parancsolgass.

Matrjona Én felelős vagyok érted az apádnak, te szemét...

Parasa Ne eszelj ki olyat, ami úgysem lehetséges. Nem tartozol te semmiféle felelősséggel, magad is tudod; csak az irigység emészt. Baj az neked, mi, ha én az udvaron sétálok? Lány vagyok! Nekünk egyéb örömünk sincs, mint hogy nyáron sétálgathatunk az szabadon, szívhatjuk a levegőt. Érted, szabadon, szabadon, úgy, ahogy én akarom.

Matrjona Tudom én, miért jöttél ki: nem hiába mondta Narkisz.

Parasa Nem sül ki a szemed, még beszélni is Narkiszról?

Matrjona Hát igenis, hogy nem, mert...
Kuroszlepov hangja: „Matrjona!”
Ej, hogy mennétek a fenébe! Agyonkínoztok! A sírba kergettek!

Parasa Miért basáskodol te énrajtam? Még az erdei vadállatban is több az érzés. Olyan sok szabadság van a mi lány-életünkben? Olyan soká vagyok a magam ura? Hisz én mindig csak idegen vagyok, mindig idegen. Amíg fiatal vagyok, - apám, anyám cselédje vagyok. Ha felnövök, férjhez adnak, akkor meg az uramé leszek, az uram rabszolgája, egy szó ellenvetés nélkül. Hát odaadjam neked ezt az én rövid, kis, drága szabad életemet? Vegyetek el tőlem mindent, mindent, de a szabadságomat nem adom... Azért késhegyre megyek!

Matrjona Jaj, megöl! Megöl!
Kuroszlepov kijön a tornácra, Szilan belép a kapun.

Nyolcadik jelenet

Matrjona, Parasa, Kuroszlepov, Szilan

Kuroszlepov Matrjona! Mi van veled, hogy nem jössz, ha hívlak?

Matrjona Térítsd észre a lányodat! Meg akar gyilkolni!

Parasa Nincs rajtam mit észretéríteni, úgyis nyugodt vagyok.

Matrjona Jó kis családba kerültem, börtöntöltelékek közé. Maradtam volna inkább édesapámnál vénlánynak.

Kuroszlepov No, csak ez hiányzott!

Matrjona Ott szerettek engem, ott dédelgettek, ott a mai napig sírnak utánam.

Szilan Ordíts még hangosabban! Így is már szinte összeszalad a város a kapunk előtt, hogy hol a tűz.

Kuroszlepov Megseprűzhetnéd.

Matrjona *(Szilanzhoz)* Attól óvjon meg az uramisten! Hogy én akkor téged... *(Kuroszlepovhoz)* Te jól elkényeztetted a lányodat, te! Egyetlen dolog jár az eszetekben: engem akartok elemészteni. Parancsold meg a lányodnak, hogy szót fogadjon! Addig innen egy tapodtat se!

Kuroszlepov Praszkovja, fogadj szót!

Parasa Miben fogadjak szót? Kijöttem sétálni az udvarra, ő meg elkerget. Mit gondol ő én rólam? Mit köszörüli rajtam a nyelvét? Tisztességesebb vagyok én őnál! Engem ez sért. Keservesen sért.

Matrjona Beszélj hát, kócos bolond.

Kuroszlepov Söprút neki!

Matrjona Neked a söprút! Beszélj, álomszuszék; az én dolgom-e örködni fölötte?

Parasa Nincs azon mit örködni, aki maga vigyáz magára! Nekem ilyent ne is mondj!

Kuroszlepov No és mi még? Akár a vásári kofák! Fogadj szót, hallottad.

Parasa Te is azt mondd: fogadj szót? No, jó... Szótfogadok. *(Matrjonához)* Szót fogadok, de megmondom itt, apám előtt, hogy most teszem utoljára. Emlékezz a szavamra! Ezentúl oda megyek, ahová akarok, akkor megyek, amikor akarok. És ha akadékoskodnál, hát majd megmutatom, mit jelent az, elrabolni egy lány szabadságát. Hallgass ide apám! Nem beszélhetek én veled gyakran, hát megmondom egyszerre. Ti engem, mint lányt, megbántottatok. Civakodni veled, azt tiltja a lelkiismeretem, de hallgatni meg nincs erőm: ezután akár egy eszten-deig is hallgatók, de most megmondom. Ne vedd el az én drága szabadságomat, ne piszkítsd be a lány-becsületemet, ne uszíts a nyomomba felvigyázót! Ha én magamnak jót akarok, akkor megőrzöm én magam-magammat, de ha őrizni akartok... Akkor sem tudtok megőrizni! *(El.)*

Kuroszlepov utána megy, lehorgasztott fejjel. Matrjona követi őket, szitkozódva, maga elé morogva.

Szilan: *(megkopogtatja a deszkát)* Tűzre-vízre vigyázzatok...!

Második felvonás

Az első felvonás díszlete. Tíz óra előtt. A felvonás végére besötétedik a szín.

Első jelenet

Gradobojev, Szilan, Szidorenko és Zsigunov bejönnek a kapun. Később Parasa.

- Gradobojev Na, jámbor ember, nem alszanak még a gazdáék?
- Szilan Aligha; vacsorázni készülnek.
- Gradobojev Ilyen későn?
- Szilan Egyre csak civódás; előbb veszekszenek, sokáig, aztán meg elkésnek.
- Gradobojev És hogy áll a dolog?
- Szilan Mi közöm hozzá? Beszélj a gazdával.
- Gradobojev Szidorenko, Zsigunov, a kapunál vártok rám.
- Szidorenko és Zsigunov Értjük, nagyságos uram.
- Gradobojev a tornácon át el.*
- Szidorenko *(Szilannak kínálja a tubákos szelencéjét)* Berezinai tubák.
- Szilan Van benne hamu is?
- Szidorenko Egy csipetnyi.
- Szilan Hát porrátört üveg?
- Szidorenko Arányosan keverek belé.
- Szilan De minek tubákozzak én, barátocskám, minek tubákozzak? Megvénültem, nem hat rám semmi, nincs meg a hatása. Ha nekem szánod, tegyél bele több üveget, - hadd frissítsen... hozzon tűzbe. De ez? Mi ez? Nem, olyan kell, hogy bátorságot szítson az emberbe, hogy fölmenjen az agyvelőig.
- Kimennek a kapu elé. A tornácon lejön Parasa.*
- Parasa Csend... Senki... Hogy fölenged a lelkem. Vaszja nincs itt, úgy látszik. Nincs, akivel egy órát agyonüssek, nincs, aki a szívecskémet fölmelegítse. *(Leül a fa alá.)* Itt ülök és azon gondolkodom, hogyan élnék szabadon a boldog emberek. Hej, sok-e a boldog ember? Nem is a boldogság... csak emberhez való életet élni... Ott, leesett egy csillag. Hova lesz? És hol van az én csillagom, mi lesz vele? Hát csakugyan túrnöm kell továbbra is? Honnan is veszi az ember azt a sok türelmet? *(Elgondolkodik, aztán énekel.)*
- [Vers - 3 sor]*
- Jön Vaszja és Gavriilo*

Második jelenet

Parasa, Vaszja, Gavriilo

- Gavriilo Sétálni jött ki?
- Parasa Sétálni, Gavrusa. Fülledt a levegő a házban.
- Gavriilo Most nagyon sétálnivaló idő van; a szív, az ilyenkor szeret a legjobban lányokkal diskurálgatni. Olyan, mintha elmerengene az ember, vagy varázslatos álmot látna. Amennyire észrevettem, kegyed, Praszkovja Pavlinovna nem óhajt engem szeretni.
- Parasa Hallgass ide, Gavrusa, ezt meg lehet ám unni! Hanyadszor kérdezed már? Hisz tudod, hogy mást szeretek, hát mire való ez!
- Gavrusa Igenis. Eszerint feltételezem, hogy a jövőt illetőleg se remélhetek.
- Parasa Hogy mi lesz a jövőben, galambom, azt egyedül a jóisten tudja; hát ura vagyok én a szívemnek? Csakhogy ameddig Vaszját szeretem, addig hiába is erőszakoskodsz. Inkább ügyelj, nem jön-e valaki, mert beszél-nivalóm van övele...
- Gavriilo Azt nagyon is lehet. Mivelhogy egész érző szívemből kívánom, hogy legalább ilyen csekélységgel kedveskedhessek kegyednek. *(Elmegy.)*
- Parasa Derék gyerek! *(Vaszjához.)* Vaszja, - mikor?
- Vaszja Papuskának az üzletei nagyon összevissza kavarodtak.
- Parasa Tudom. De ti mégiscsak éltek; tehát élni lehet így is; más meg nem is kell.
- Vaszja Na igen, igen...
- Parasa Hát akkor? Tudod ennek a városnak a szokását: itt szöktetik a meny-asszonyokat. Persze leginkább a szülők beleegyezésével, de sokat megszöktetnek beleegyezés nélkül is; ezt itt megszokták, szóbeszéd nem kerekedik, csak egy baj van: lehet, hogy apám nem ad pénzt.
- Vaszja No látod?
- Parasa Olyan fontos ez, kedvesem? Neked is van kezed, nekem is van kezem.
- Vaszja Akkor már inkább összeszedem a bátorságom, eljövök valamikor apádhoz, földig hajolok előtte.
- Parasa Vaszja, galambon, nincs nekem annyi türelmem.
- Vaszja De csakugyan, hát hogy legyen? Ítélj magad.
- Parasa Te szabadon jössz-mész, de én, galambom, gondold csak el, mit szenvedek. Lelkem mélyéről mondom neked: nem győzöm türelemmel, nem győzöm!
- Vaszja Tűrjél még egy keveset, Parasa, az én kedvemért.

- Parasa Vaszja, ez nem tréfabeszéd, - jól értsd meg! Látod, hogy reszket mindenem. Ha én azt mondom, hogy nem soká tart a türelmem, akkor bizony már egy-kettőre vége szakad.
- Vaszja No, elég lesz! Mi az? Ne ijesztgezz!
- Parasa De ijedős vagy! Már a szavaimtól is így megijedsz? Hát még ha a lelkembe látnál, ott mi van! Feketeség, Vaszja, feketeség. Tudod te, mi történik a lélekkel, ha a türelemnek vége szakad? *(Majdnem súgva.)* Tudod te, legény, milyen a vége, hol van a vége a türelemnek!
- Vaszja Isten látja... Én mit tehetek? Azt hiszed, én nem sajnálom?
- Parasa *(hozzásimul)* Akkor hát tarts engem, tarts erősebben, ki ne engedj a kezedből. A türelem vége a vízben van, vagy kötélben.
- Vaszja Amint csak egy kicsit is rendbe jövök az ügyeimmel, máris odaállok az apád elé, de az is lehet, hogy megcsinálom csak úgy, az ő tudta nélkül.
- Parasa De mikor? Mikor? Mondd meg a napját! Addig a napig olyan leszek, mint a halott, magamba ölöm a szívemet, összeszorítom, a két kezemmel tartom.
- Vaszja Hát ahogy Isten adja. Van még kintlevőségünk is, régi követelések; Moszkvába is fel kell mennem...
- Parasa Hallottad te, hogy mit mondtam? Azt hiszed, becsaplak, hogy túlzok? *(Sír.)*
- Vaszja A jóisten áldjon meg! Mi lelt?
- Parasa Hallottad? Hallottad? Hiába mutattam meg a szívemet csupaszon? Fáj ez nekem, fáj nagyon! Nem beszélek a levegőbe! Milyen ember vagy te? Aljas ember lettél, vagy mi? Szó vagy tett, az nálam ugyanaz. Te vezetsz, vezetsz az orromnál fogva, - de én már a halált látom a szemem előtt. Türelmetlen szenvedés, egy óra hosszát se lehet már kibírni, te meg egyre azt hajtod: „amikor Isten adja; meg Moszkvába kell utaznom, követelést kell behajtanom”! Vagy nem hiszel nekem, vagy olyan szemét ember lettél, hogy rád nézni sem érdemes, nem-hogy szeretni.
- Vaszja Hát ilyen vagy te? Most egyszerre...
- Parasa Minek róttad rám ezt a büntetést, uram! Miféle legény, miféle anyám-asszony katonája akaszkodott rám? Úgy beszélsz, mintha a lelkemet akarnád kitépni. Úgy nézel, mint aki lopott. Talán nem is szeretsz, talán megcsalsz. Ha csak látlak is, kiszáll az erő a lelkemből. *(Indul.)*
- Vaszja Várj, Parasa, megállj!
- Parasa *(megáll)* Ne, ne! Észre tértél hálaistennek! Legfőbb ideje!
- Vaszja Mit mégy el olyan haragosan? Így kell elbúcsúzni? Igazán, milyen is vagy! *(Megöleli.)*
- Parasa Nos, nos, beszélj. Kedvesem, te, kedvesem!

Vaszja Mikor jöjök el újra hozzád? Meg kéne mindent hányni-vetni, igazán, mindent meg kéne beszélni.

Parasa *(eltasítja)* Azt hittem már, hogy szólsz egy érdekes szót. Kevesebbet érsz akármiféle lánynál; takarodj a szemem elől, de végképp! Látom már, magamnak kell itt gondoskodni a magam életéről! Soha többet, de soha többet nem fogok már senkitől semmit remélni. Ezt megfogadom. Amit magam határozok magamról, az legyen. Legalább senkire se lesz okom panaszkodni. *(El a házba.)*

Gavrilo odamegy Vaszjához.

Harmadik jelenet

Vaszja és Gavrilo

Gavrilo Nos, beszéltél vele?

Vaszja *(tarkóját vakarja)* Beszéltem.

Gavrilo Milyen szép is lehet az, ilyen időben, este, kislánnyal szerelemről beszélni! Mit érez olyankor a legény? Gondolom, olyan lehet az, mintha muzsikálnának az ember lelkén. Még nekem is, pedig semmi közöm sem volt az egészhez, jó kedvem volt, mert Praszkovja Pavlinovnával beszéltél; hát még neked, mi?

Vaszja Megjárja. Máma mintha haragos volna.

Gavrilo Haragudhat is az ilyen életre! Csak te ne okozz neki bánatot! Azt hiszem, én a te helyedben... Ha azt mondaná nekem: táncolj, Gavrilo, én táncolnék. Ha azt mondaná: ugorj az örvénybe, én az örvénybe ugranék. Parancsolj, mondanám, édes mindenségem, parancsolj. Mondd Vaszja, mi a titka annak, hogy az egyik legényt tudják szeretni a lányok, a másikat meg ne adj isten.

Vaszja Az kell, hogy a legény jó kiállású legyen, szép legyen.

Gavrilo Igen, igen, igen. Az, az.

Vaszja Ez a fődolog, aztán pedig érteni kell a társalgáshoz.

Gavrilo Miről kell társalogni, drága barátom?

Vaszja Amiről akarsz, csak könnyed legyél és elfogulatlan.

Gavrilo De én, testvér, amint nekem egy kislány megtetszik, rögtön úgy érzem, mintha közeli rokonok lennénk és elkezdem sajnálni. És ezzel vége is van, fesztelen beszélgetésről már szó sem lehet. Ha a lánynak jó szülei vannak, én valahogy akkor is sajnálom, de ha rosszak a szülei, arról már beszélni se lehet. Minden szempillantásra belenyilallik a szívembe: jaj, csak meg ne bántsa valaki. És elkezdek éjszakákon át azon gondolkodni, hogy ha én megházasodnék, hogy óvnám, hogy szeretném a feleségemet, hogy megtennék neki mindent, de nemcsak, amit kíván, hanem sokkal többet, - minden úton-módon csak arra töreked-

nék, hogy neki örömet szerezzek. Avval buzdítgatnám magam, hogy nálunk az asszonyokat nagyon megbántják és elhanyagolják, hogy nincs olyan földhözragadt kis muzsik, aki az asszonyát nem tekintené alattvalójának. Ezért én megpróbálnék legalább egyet kényeztetni a többi helyett is. És örülne a szívem, ha legalább az az egy élne csupa jókedvben, megaláztatás nélkül.

Vaszja És mi következik ebből? Mit ábrándozol így magadról? Mi sül ki ebből? Még megérteni se lehet.

Gavrilo Mit tudsz ezen nemérteni? Minden világos. Csak az a szomorú, hogy ilyen lélekkel majd valamiféle szemét lányhoz jutok, akit nem érdemes szeretni, de én mégis szeretni fogom, a jók meg nektek jutnak, széltolóknak.

Vaszja Te ezt az egész proklamációt el szoktad szavalni a lányoknak? Vagy nem?

Gavrilo Elkezdtem, drága barátom, megpróbáltam, csak hogy a féltékenységtől nem tudok kimondani semmit, ahogy kéne, csak hebegek. Akkor aztán összezavarodok...

Vaszja És mit felelnek ők neked erre?

Gavrilo Világos, hogy nevetnek.

Vaszja Mivel ez a te beszéded nagyon alacsonyrendű. Igyekezz valami előkelőt mondani. Parasa mikor szeretett belém? Megmondom én mindjárt. Volt egy kis esti mulatság, csak hogy én előző este kicsit felöntöttem a garatra és reggel összekaptam a tatuskámmal, de úgy, hogy egész nap nem voltam észnél. Megyek a társaságba és ott ülök némán, mintha dühös lennék, vagy lehangolt. Aztán egyszercsak fogom a gitárt és afölötti elkeseredésemben, hogy összerúgtam a patkót a szüleimmel, ezt az egész érzésemet beletéve elénekeltem:

[Vers - 8 sor]

Aztán elhajítottam a gitárt és hazamentem. Parasa utána azt mondta nekem: „Nyilat lőttél a szívembe de egész köröszkül.” Nem is csoda, mert volt bennem valami hősies. De te mit beszélsz? Ilyen-olyan siránkozó szavakat, nincs bennünk semmi érdekes. Várj csak, majd én megtanítalak, hogy kell az ilyenfajtákkal beszélni és milyen szellemben. De te? Kész litánia. - Most hogy jutok én innen ki? Szilan mellett elmenni semmi kedvem, átlódulok megint a kerítésen. Jó éjszakát! *(A kerítéshez megy.)*

A tornácon megjelenik Kuroszlepov, Gradobojev, Matrjona és egy lány.

Gavrilo Hová mégy! Gyere vissza, jönnek a gazdáék; meglátnak, szorul a kapca! Bújjunk a bokrok közé.

Elbújnak a bokrok közt.

Negyedik jelenet

Kuroszlepov, Gradobojev

- Kuroszlepov Gyerünk, Szerapion Mardarics, igyunk most egyet a fa alatt. *(A lánynak.)* Tedd a harapnivalót a fa alá.
- Gradobojev Igyunk hát egyet a fa alatt.
- Matrjona Hogyhogy nincs maradástok egy helyen?
- Kuroszlepov *(a feleségének)* Sicc a pad alá! *(Gradobojevhez.)* Hogy is volt az, amikor a törökkel háborúskodtál?
- Gradobojev Csak úgy, háborúskodtam, egyszerűen. Csak várat milyen sokat vettünk el tőle.
- Matrjona Hátha nem is igaz.
- Kuroszlepov Sicc, ha mondom!
- Matrjona Mondod, de nem kéne. Hát macska vagyok én, mi?
- Kuroszlepov Ne haragudj, Szerapion Mardarics, isten őrizz! Ügyet se vess rá, fordíts neki hátat, hadd ugassa a szelet. Hogy is vettétek be ezeket a várakat?
- Gradobojev Hogy vettük be? Te csudabogár! Hát a két kezünkkel. A töröknek nagy a bátorsága, de kicsi a kitartása, arról meg sejtelve sincs, hogy kell a katonának az esküjét tartani. És ha őrségen áll, hát mindjárt odaláncolják a lábánál fogva az ágyúhoz, vagy ami ott épp van, másképp elmenne. De ha kirohanásra mennek a várból, akkor jól vigyázz, mert előtte pohárszámra isszák az opibumot.
- Kuroszlepov Miféle dolog az az opibumm?
- Gradobojev Hogy is magyarázzam azt meg neked? Olyasmi, mint a firniszolja. És egyszerre tele van tőle kurázsival; akkor jobb nem a kezeügyébe kerülni, a fogával is széttép. De hát a mieink erre is kieszeltek egy fortélyt. Amikor a törökök csapatostul kitódulnak a várból és karattyolnak a maguk nyelvén, a mieink azon nyomban elkezdenek hátrálni, hátrálni és egyre messzebb csalják őket előre, hogy kiszálljon belőlük a kurázs; amikor már messzire elesalogatták őket, a vitézség meg mind elpárologott belőlük, akkor a kozákok oldalról megrohanják és derékon kapják őket. De fogd csak meg a törököt a két keziddel, mindjárt azt kiabálja: aman!
- Kuroszlepov Nem szereti, mi? De mi az, hogy azt kiabálja: aman? Miért?
- Gradobojev Azt jelenti: pardon.
- Matrjona Azt mondod: pardon. De én azt hallottam, hogy vannak köztük, akik egyáltalán nem ismernek pardont.
- Gradobojev Á, hallottál valamit harangozni.

Kuroszlepov Tedd meg nekem azt a szívességet, ne kapasd el, meg se halljad a szavát, hadd beszéljen. Mert próbálj neki csak egy mákszemnyi alkalmat adni, hogy belédkössön, megkeseríti az életedet. No, mi ketten pedig, a török csata után iszunk egyet.

Gradobojev Annak rendje és módja szerint.
Leülnek, töltenek.

Lám, milyen rendőrfőnök vagyok én! Törökökről fecsegek veletek, vodkát iszom, látom mindenféle tudatlanságtokat, nevetlenségteket, mégse szólok semmit. Hát nem apátok vagyok én nektek, mondd csak!

Kuroszlepov Ehhez szó sem férhet.

Matrjona Süteményt nem eszel? Egyél, váljék egészségedre Szkorpion Nardarics.

Gradobojev Jóságos Isten! Hogyhogy szkorpió? Te vagy a szkorpió, de én Szerapion vagyok.

Matrjona Mit dörgölöd az orrom alá, nem én kereszteltelek! Tán én tehetek róla, hogy ilyen nevet adtak neked! Ha kitöröm is a nyelvem, mindig csak skorpió jön ki.

Gradobojev Tudod mit, kedves hölgyem, néznél inkább a háztartás után: legjobb azt a magad szemével látni.

Matrjona Ugyan hagyd már ezeket az ördögi kerülőutakat! Nem vagyok én butább nálad, csak éppen, hogy Törökországban nem jártam. Látom, hogy el szeretnétek kergetni, hát azért is, maradok.

Kuroszlepov Ne törődj vele! Furcsa gesztus! Nem is értem... Ennél utolsóbb dolog már nincs is: asszonnyal diskurálni. Mintha az embernek más dolga nem is volna. Itt egy kis harapnivaló!
Isznak

Gradobojev No, mi van a pénzeddel? Mit csináljunk evvel a dologgal?

Kuroszlepov Ami a szekérről leesett, az odavan.

Gradobojev Hol volt a pénz?

Kuroszlepov Hát ismered a kis alvószobámat, olyan sötétecske. Oda rajtam, meg az asszonyon kívül soha senki be nem megy.

Gradobojev Gyanakszol valakire?

Kuroszlepov Nem akarok vétkezni, senkit sem gyanúsítok.

Gradobojev Vizsgálat kéne.

Kuroszlepov Hogy is ne: vizsgálat!

Gradobojev Okvetlen.

Matrjona Majd ha megengedem, hogy rendetlenséget csinálj a házamban.

Gradobojev Lehet, hogy téged meg se kérdezünk.

Matrjona Ismerem én az ilyen vizsgálatokat, tudom mire valók.

Gradobojev Hogyne tudnád, okos asszony vagy te. Nekem tisztára kell mosakodnom, nehogy még azt mondják: lopás történt a városban és a rendőr-főnök a füle botját se mozgatja.

Matrjona Hogyisne! Nem azért kell, hanem azért, mert te kapzsi ember vagy.

Gradobojev Csak beszélj.

Kuroszlepov Fordíts hádat neki.

Matrjona Minden kevés neked.

Gradobojev Kevés is. Tudod, mennyi a fizetésünk, és nekem családom van.

Matrjona Kiderül, hogy kapzsi ember vagy! Skorpiónak születted, skorpió is maradsz.

Gradobojev *(igyekszik megijeszteni)* Még összeveszek veled! Mondtam, hogy ne merj skorpiónak nevezni: végre is kapitány vagyok, a cár jelvényét viselem. Felségsértésért megnyúzlak és aztán még kényszerzubbonyba is bújtatlak!

Kuroszlepov Az kell neki!

Matrjona Kényszerzubbonyba? Észnél vagy?

Gradobojev És még párbajra is kihívlak.

Matrjona Azt hiszed, megijedtem? Te csak asszonynéppel szeretnél verekedni! Nagy baj: skorpiónak szólítottalak. A magadfajtat szólíthatják akár-hogy, csak jól tartsák!

Kuroszlepov Ne állj szóba vele! Én már régóta semmiről se beszélek vele, nagyon régóta; mert nincs is mit. Más szavam nincs hozzá, mint: add ide, fogd, eridj innen - ez az egész.

Matrjona *(Gradobojevhez)* Te tudod a te vizsgálatodat, én tudom az én vizsgálatomat. Bezárom a kaput, kieresztem a kutyákat, megvan a vizsgálat. Inkább a rablókat fognád el, mint hogy ilyen vizsgálatot...

Gradobojev Miféle rablókat?

Kuroszlepov Hagyd már!

Matrjona A brinszki erdőbe odahajózott másfélszáz ember.

Gradobojev Száras tónak nedves partján... Hol láttad őket?

Kuroszlepov Hagyd el, hallgass inkább, mert még elkezd olyan badarságot fecsegni, hogy tán még tüzelőfecskendővel se hallgattatod el.

Gradobojev Elhallgattathatnád te.

Kuroszlepov Megpróbáltam. Annál rosszabb. Csak egy mód van: hadd beszéljen, karattyolj, amennyit tudsz, de mi se odahallgatni, se felelni nem vagyunk hajlandók. Erre elfárad, aztán abbahagyja.

Isznak

Matrjona A rablók fosztogatják a keresztény népet, ők meg ideplántálják magukat és vodkát isznak.

Gradobojev Hol fosztogatnak? No, mondd már meg! Kit fosztanak ki?

Matrjona Azt én honnan tudjam? Mi vagyok én, fogdmeg? Az erdőben fosztogatnak.

Gradobojev Akkor nem az én dolgom, hanem a kerületi rendőrfőnöké.

Kuroszlepov Mit akarsz tőle? Én neked illő alapossággal megmagyaráztam, hogy övele nem lehet beszélgetni. Tessék, próbáld meg, fogadok, amibe akarsz, hogy egy félóra alatt okvetlenül vagy megbolondulsz, vagy a falra mászol és leszúrsz valaki idegent, akinek az egészhez semmi köze. Kipróbált dolog ez.

Gradobojev No, látom már, neked egy kis ajándékot kell hoznom. Bessz-Arábiában vettem egy kirgiz kozáktól.

Kuroszlepov Legyél olyan szíves.

Gradobojev A tatár-hortában fonták, a nyele ezüst, fekete berakással. A barátomtól semmit se sajnálok. És mennyi hasznát fogod venni!

Matrjona Hej, de nagyon okosak vagytok, csak úgy elnézlek benneteket. Ostort akarsz neki ajándékozni, vagy korbácsot. Sokat ér az ostor. Csak nincs kit ütni vele; az többbe kerülne nektek, mint amennyit ketten együtt megérték, az ostoroddal együtt. Hozd csak ide! Elfogadjuk, miért ne? Még használhatjuk valamiféle bárdolatlan, nevetlen vendégnél.

Gradobojev Melyik kerítések mögött van az üres telek?

Kuroszlepov *(mutatja)* Ott.

Gradobojev Ki kell mérni, hány ölnyire van a háztól.

Kuroszlepov Minek?

Gradobojev A rend kedvéért.

Kuroszlepov Kimérhetjük.

Gradobojev Gyere, lépjük ki, te a háztól, én a kerítéstől, középpütt találkozunk. *(A kerítéshez megy.)*

Kuroszlepov Rajta! *(A házhoz megy.)*

Matrjona Csak lépkedjetek, szerencsére sötét van, nincs, aki nevéssen rajtatok.

Gradobojev *(elindul a kerítéstől)* Egy, kettő, három...

Kuroszlepov *(indul a háztól)* Egyszer, kétszer, háromszor... megállj, összezavartam, kezdjük előlről.

Mindketten visszamennek a kiindulópontjukra és lépkedve közelednek egymáshoz.

Gradobojev *(nekimegy Vaszjának)* Állj! Micsoda ember ez itt? *(Galléron fogja Vaszját.)* Szidorenko! Zsigunov!

Kuroszlepov *(nekimegy Gavrilonak, aki fellöki és elszalad)* Jaj, megöl, jaj, már meg is ölt! Őrség! Fogják meg!

Odafut Szilan, utána a két rendőr és néhány munkás.

Matrjona Jaj! Rablók! Őrség! Gyilkolnak!

Szilan Hol vannak?

Matrjona Ott a bokorban ölik a gazdát! Jaj, őrség!

Gradobojev *(a rendőröknek)* Kötözd meg, csavard gúzsba a rablóját. Lopni jöttél, lopni? Hozzám, az én városomba? Ho-ho-ho!
A rendőrök megkötözik Vaszját.

Szilan *(megragadja Kuroszlepovot)* Bánom is én, danolhatsz már nekem, amit akarsz, most megfogtalak. Megvagy! Mennyit nyaggattak miattad, mennyit gyanúsítottak...

Kuroszlepov Kit fogsz te, kit? A gazdát! Nyisd ki hát a csipádat!

Szilan Jó is volna! Engem be nem csapsz! Mennyi bajom volt már nekem a te bűnöd miatt!

Gradobojev *(Szilanzhoz)* Vezesd ide azt is! Hozzatok világot!

Szilan *(az udvarosnak)* Szaladj a segédek szobájába, hozd ki a lámpást!
Az udvaros el.

Kuroszlepov Egy követ fújsz a rablókkal, a gazdára mégy rá, pedig a bácsikám is vagy.

Matrjona Sok-e a rabló?

Szilan Egy se szökik meg, mind itt van. Tartsátok őket, testvérek. Volt nekem valahol egy madzagom. *(A csizmaszárában keresgél.)*

Matrjona Mind itt van? Másfélszáz? Őrség? Benneteket mind, mind levágnak, aztán még engem is sorra vesznek! *(A padra szédül.)*

Gradobojev Kötözzétek meg! Ho-ho-ho-ho! Az én városomban! Más helyet nem is találtak!

Kuroszlepov Megállj! Csak a kezem hadd szabadítsam ki, lesz nemulass!
Az udvaros kihozza és leteszi a lámpást.

Gradobojev Ide állítsátok őket! Most jön a kihallgatás. Tyű, de elfáradtam. Ilyen a mi szolgálatunk! *(Le akar ülni a padra.)* Itt van még valami! Valami puha! Talán hulla? *(Megtapogatja.)* Még egy gond! Pfuj, nincs az embernek egy perc nyugta sem.

Matrjona Jaj! Én vagyok soron!

Gradobojev Ejnye, ez a fehérszemély! Már megint itt vagy? *(Kézen fogja)*

Matrjona Az a fő, hogy le ne szúrjatok, fehér testemhez ne nyúljatok!

Gradobojev Az kell nekünk éppen! Micsoda ritkaság! Takarodj haza! Nem hallod? *(Toppant.)* Mit zavarod az igazságszolgáltatást? *(Leül a padra.)* Én a kötelességem teljesítem; mindjárt letartóztatlak.
Matrjona el.

Szilan *(Odatuszkolja Kuroszlepovot, más munkások segítségével)* Itt van, nagysá... Hej az áldóját...! Hát nem a gazda?!

Kuroszlepov Mi jut eszetekbe! Megvesztetek? (*Kitépi magát a kötelékből és Szilant galléron ragadja.*) Szerapion Mardarics! Rendőrfőnök úr! Ezt íteld el! Könyörgök, íteld el azonnal! (*Szilához.*) Tégedet most sorba minden lehetséges módon ki kell végezni, mivelhogy te egy kereskedőembert, akit az egész társadalom megtisztel és kiemel, mind különféle adományaiért, mind pedig jótékonyágáért... megint csak a maga költségén... és te a kezét hátrakötöd, a nép színe előtt! És mit csináltál te énvelem! Most minden rangom, mintha nem is volna...

Gradobojev Ne félj! Minden rangod megmarad. Ül le!

Szilán De hát tégedet kicsoda... Eridj már! Mindig szidsz, hogy rosszul őrizlek! Na, hát most... persze: ahogy az erőből tellett. No hiszen! No most meg... hát tán én tehetek róla, hogy sötét van?

Gradobojev No, ezt majd később tisztázzátok. Most lássuk a valódi tolvajt.
A rendőrök odavezetik Vaszját.
Ki vagy?

Kuroszlepov Hisz ez a Vaszka!

Gradobojev Hát te, szeretett barátom, miért vetemedtél tolvajlásra?

Kuroszlepov Csakis ő tehetta, mert az apja most ment tönkre...

Gradobojev (*Kuroszlepovnak*) Te vezeted a kihallgatást? Lehetséges, hogy nekem ehhez semmi közöm? Akkor vedd fel a mundéromat, én pedig kérvényt írok, hogy küldjenek nyugdíjba.

Kuroszlepov No, hagyd már, ne haragudj!

Gradobojev (*Vaszjához*) Nos, hogy van ez, szeretett barátom?

Vaszja Már meg tessék bocsátani, Szerapion Mardarics, talán nem tetszik ismerni a tatuskát, meg engem?

Gradobojev Állj! Erre a kérdésre felelj: miért vetemedtél tolvajlásra? Megtetszett ez a foglalatosság? Vagy nagyon jól jövedelmez?

Vaszja Tessék már megbocsátani, én tulajdonképpen látogatóba jöttem. Ez pedig tudott dolog, hogy Pavlin Pavlinics elől jobb elbújni, mert általában az ember hajának szokott esni... De hát énnekem gyerekkorom óta semmi kedvem a tolvajlásra... Még a legkisebb semmiség se kell nekem, ha a másé.

Gradobojev Egyedül üzöd ezt a foglalkozást, vagy kompániád van?

Vaszja Mit tetszik tőlem akarni? Nincs nekem ehhez semmi közöm.

Kuroszlepov Ugyan már! Micsoda bíróság ez? Talán bizony vall? És ha vall is, a pénznek akkor is befellegzett! Hol van arra eset, pláne minálunk, hogy elveszett pénz megkerül? Ezért hát keresni se érdemes, bíraskodni meg nincs miért.

Gradobojev Nem, ilyesmit ne beszélj! Felelsz érte!

Kuroszlepov Mi felelnivalóm van? Találd meg, akkor felelek.

Gradobojev Ne csúfolódj! Ne sértegecs! Ha nekiveselkedek a keresésnek, akkor meg is találom. Most a érzékeny oldalához nyúltál.

Kuroszlepov Hát keresd! Ha megtalálsz, neked lesz igazad; én meg bocsánatot kérek. Ezt pedig katonának adjuk a közösség nevében; az apja most úgycs csődbe ment, ennek okából ő is csak úgy teng-leng, semmi dolga. Jövő héten beadjuk regrutának, addig pedig hadd üljön a fogdában gyanú végett.

Gradobojev Jól van, addig hadd üljön. *(A rendőröknek.)* Vezessétek a fogdába.

Vaszja De miért, meg tessék bocsátani?

Gradobojev Mars! Felelés nincs!

A rendőrség elvezeti Vaszját.

Kuroszlepov És még imádkozz istenedhez.... *(munkásaihoz)* Lódujlatok a helyetekre, de eltátottátok a szátokat!

Szilan és a munkások el.

Ötödik jelenet

Kuroszlepov és Gradobojev

Gradobojev Volt még vele valaki?

Kuroszlepov Inkább a mieink közül. Úgy gondolom Gavriilo! No ezzel majd magam számolok.

Gradobojev Eszerint lezártuk az ügyet?

Kuroszlepov Le.

Gradobojev No, akkor...

Kuroszlepov Akkor micsoda?

Gradobojev Ha az ügyet lezártuk, akkor mi van?

Kuroszlepov Mi van?

Gradobojev Merci.

Kuroszlepov Miféle merci?

Gradobojev Nem tudod? Ez annyit jelent, mint köszönöm alássan. Érted már? Mit gondolsz, ingyen keresem az elveszett pénzedet?

Kuroszlepov Hisz nem találtad meg.

Gradobojev Még meg is találjam? Akkor nem így beszélnek veled. Ki vagyok én, taknyos kölyök, hogy éjnek évadján kergessem nektek a zshiványokat, életemet kockára téve? Én sebesült katona vagyok!

Kuroszlepov Te ezt csak úgy mellesleg csináltad, vodkaszó mellett.

Gradobojev A vodka magától értetődik; barátság az barátság, de a rend az rend! Te se adsz el portékát haszon nélkül, én is úgy vezettem be, hogy minden ügy után maradjon nekem is egy szőrszállal! Ha az ember egynek elnézi, mind elszemtelenednek. Ha te eszel, én is enni akarok.

Kuroszlepov Hát akkor, no jó, talán holnap...

Gradobojev Legyen szerencsénk egy csésze teára, mentül korábban.

Kuroszlepov Jól van, elmegyek.

Gradobojev *(kezet nyújt)* No, a viszontlátásra. Holnap küldd el hozzám Szilant, ki kell hallgatnom! *(El.)*

Hatodik jelenet

Kuroszlepov, majd Gavriló és Szilan

Kuroszlepov *(kiált)* Gavrilka!
Gavriló az ablaknál hangosan énekel: „Se papuska, se mamuska...”
 Csalsz, de engem nem csapsz be, Gavrilka!
Gavriló jön.

Gavriló Ha megint a hajamba tetszik akarni markolni, akkor inkább az elszámolást...

Kuroszlepov Mindjárt meglesz az elszámolás. Szilantij! Bácsika! Hé!
Jön Szilan.
 Lök ki a ládikáját az utcára, őt meg utána, a nyakánál fogva.

Gavriló Hová legyek éjszaka?

Kuroszlepov Mi közöm hozzá? Az én házam nem menhely olyanoknak, akik nem érdemlik. Ha nem tudod, hogy viselkedj az életben, takarodj és kész.

Gavriló Nekem még jár százötven rubel.

Kuroszlepov Nagy eset, százötven rubel; nekem eltűnt kétezer rubelem. Kétezer! Akarsz a kóterbe jutni?

Gavriló Miért? Én szegény ember vagyok.

Kuroszlepov Szegények is lopnak.

Gavriló Nekem tessék kiadni a pénzemet. Csak nem halhatok éhen.

Kuroszlepov Eridj, pörölj be. Ilyen egy átokverte alak. Pfuj! Épp kedvem volt vacsorázní, most meg elment a kedvem. De ez itt: hogy éhenhal... meg százötven rubel...! Ezret kellett volna levonni neked ezért a bosszúságért. Gyere velem, Szilantij, odaadom az útlevelét. *(Gavrilónak)* Vagy a kóterbe csukassalak? *(El Szilannal együtt.)*

Gavrilo Na most aztán befellegzett! Hová leszel most, Gavruska? Akárhová fordulsz, azt mondják, lopás miatt kergettek el. Gyalázat ül már az én fejemen. A veszteség se kutya, de a tetejébe még az erkölcs is. Mi legyen most az én útirányom? Az én egyenes útirányom most, - ki a kapun, be a vízbe. Magam a fenekére, buborékok a fölszínére. Jaj, jaj, jaj, jaj!

Jön Szilan

Szilan Nesze az útleveled! Most szabad vagy, mint a madár. Én úgy gondolom, neked ez csak a javadra válik. Összeszedjem a cókódokat, mi?

Gavrilo Szedd össze, testvér, legyél olyan szíves, sok ingóságom nincs, minden elfér egy batyuban; a kezem mintha megbénult volna. A gitárt el ne felejtsd. Leülök addig itt a kerékvetőre.

Szilan el. Gavrilo leül a kerékvetőre; jön Parasa.

Hatodik jelenet

Parasa és Gavrilo, majd Szilan

Parasa Mi baj történt tivatelek? Apám egész kikelt magából.

Gavrilo Ne-ne-nem lehet világosan látni. Engem végképp elintézték.

Parasa Hogyhogy végképp?

Gavrilo Végképp. Se egy kopejkám nem maradt, se állásom, mehetek világgá.

Parasa Ó, te szegény!

Gavrilo Az én bajom még semmi, de Vaszját katonának adják.

Parasa *(ijedten)* Katonának?

Gavrilo Most a fogdában ül, de a napokban odaadják regrutának.

Parasa Mit beszélsz! Énmiattam katonának adják?

Gavrilo Nem maga miatt, hanem itt fogták az udvaron és semmiért tolvajnak mondták ki, mintha ő lopta volna el a pénzt.

Parasa De hisz mindegy az, mindegy az, amikor énmiattam jött ide. Hisz engem szeret. Istenem! Micsoda vétek! Idejött, hogy találkozzon velem, - most meg katonának adják, elszakítják az apjától, tőlem. Az apja öreg napjaira egyedül marad, őt meg elhurcolják, elhurcolják! *(Felkiált.)* Ó, én boldogtalan! *(Fejéhez kap.)* Gavrilo, ülj itt, várj rám egy percig. *(Kifut.)*

Gavrilo Hová lett? Mi lelte? Szegényke, szegényke. Lám, itt él apjával, anyjával, mégis árvább az árvánál! Mindig csak magának kell gondolkodni a maga sorsa fölött. Senki se törődik árvalányka-keserűségével. Hát lehet őtet nem szeretni? Jaj, hogy fáj a szívem, könnyek fojtogatják a torkomat. *(Sír.)*

Kijön Szilan batyuval és gitárral.

Szilan Ne-e a sapkád! (*Ráadja.*) Itt a batyud, itt a gitárod. És hát barátocskám, isten veled! Tarts meg jó emlékezetedben!

Kijön Parasa, köpenyben, kendővel a fején.

Parasa Gyerünk, gyerünk!

Gavrilo Hová, hová tetszik, az isten szerelméért!

Parasa Őhózzá, Gavrilo, őhózzá, kedves.

Gavrilo De hisz ő a fogdában van; meg tessék bocsátani! Hogy tetszik gondolni?

Parasa Pénz van nálam, látod? Adok a katonáknak, átengednek.

Gavrilo De akkor is csak reggel; hova megy éjszaka? (*Földig hajol.*) Maradjon itthon, kedves, maradjon itthon!

Parasa Keresztanyámnál alszom. Gyerünk, gyerünk! Kár e sok szóért!

Szilan (*Parasához*) Ki akarod kísérni a kapun? Hát kísérd! Jó cselekedet, árvagyerek.

Parasa (*a ház felé fordul, egy ideig némán nézi*) Isten veled szülőházam! Mennyi könnyet elhullattam benned! Uramisten, mennyi könnyet! De ha most legalább egyetlen könnycsepp kigördülne; hisz itt születtem, itt nőttem fel... Nem régen még, gyerekfejjel azt gondoltam: nálad kedvesebb a világon nincsen. Most meg, akár soha többé meg ne lássalak... Pusztulj a szemem előtt, lányságom börtöne! (*Elfut, Gavrilo utána.*)

Szilan Megállj! Hová? (*Legyint.*) Nem énrám tartozik! (*Bezárja a kertkaput.*) Milyen élet az! Isten büntetése! (*Megdöngeti a deszkát és kiabál.*) Tűzre-vízre vigyázzatok!

Harmadik felvonás

Tér a város szélén. Balra a nézőtől a rendőrfőnök háza, fődött, lépcsős bejáratral; jobbra a fogda, vasrácsos ablakkal; a kapu előtt egy rokkant katona; szemben a nézővel folyó kis kikötőhellyel, csónakok, a folyón túl falusi táj.

Első jelenet

Arisztarh a kikötő hídján ül, horgászik. Szilan odamegy hozzá és némán nézi. A rendőrfőnökség bejáratánál egy csomó ember áll.

- Arisztarh *(nem veszi észre Szilant)* Hij, de ravasz, hij, de cseles. Várj csak, majd túljárok én az eszeden. *(Kihúzza a horgot és megigazítja.)* Ravasz vagy, de én még nálad is ravaszabb vagyok; a hal ravasz, de az ember bölcs, isten akaratából... *(Bedobja a horgot.)* Az embernek olyan ravaszság adatott, hogy ő fölébe emelkedik mindennek, ami a földön, a föld alatt, a vizekben... Ide gyere! *(Kihúzza a horgot.)* No, mi az? Ráharaptál? *(Leveszi a halat és beteszi a haltartó edénybe.)*
- Szilan Hát így fogod őket!
- Arisztarh *(megfordul)* Adjisten Szilantij bátyám!
- Szilan Ráolvasással... csakugyan... Te tudsz sok ilyen varázsigét, de én nem tudok egyet se, hát nem is kerülnek a horgomra.
- Arisztarh Miféle varázsigét?
- Szilan Imádság, vagy mi, vagy valamiféle bűvös szavak; hallani hallottam, csak nem értettem, a hal meg hallgat rá.
- Arisztarh Ugyan már, Szilantij bácsi, miféle bűvös szavak! Magamban beszéltem.
- Szilan Hát igen is. Ha tudja az ember az igét, akkor mindjárt jobb... Itt van például az óra... Arra is azt mondod, csak úgy megy, magától?
- Arisztarh Te is horgászni jöttél?
- Szilan Épp horgászni van most időm! A rendőrfőnökhöz jöttem.
- Arisztarh Minek?
- Szilan Olyan világ van most nálunk otthon, mint a litvánok dúlása idején, mintha a nyakunkon lenne Mamáj... Pénz tűnt el; a keresztlányod elment...
- Arisztarh Nagy csoda! Elmegy onnan az ember. Hová ment?
- Szilan A keresztanyjánál van. Odamentem. Megtiltotta, hogy az apjának... No, mi dolgom veled?
- Arisztarh És mi van a pénzzel? Ki lehetett az?

Szilan Mondd meg, ha tudod! A tolvajnak egy a bűne, a gazdáé meg az enyém tíz: mennyi mindenkit megrágalmaztunk! Gavrilót elzavarta, Susztrij Vaszját a fogdában tartják egyelőre.

Arisztarh A fogdában? Mit beszélsz! Bűn, bűn... !

Szilan Bizony bűn... Mi követtük el... többet, mint a homok a tenger partján...

Arisztarh Most mit csináljunk? Vaszját ki kell menteni! Ki csukott a fogdába? A gazda, mi?

Szilan A gazda! Megvan hozzá az ereje, hát bolondozik. A rendőrfőnök fölébredt már?

Arisztarh Eridj oda, kérdezd meg.

Szilan Minek odamenni? Majd kijön ő maga az ajtó elé. Egész nap ott ül a kistornácon, az utat nézi. És milyen szeme van, hogy meglátja, ki az, akinek a zsebében nincs útlevel! Még ha egy bandában száz ember hömpölyög is el előtte, egyszer csak felnyársal valakit a tekintetével, magához inti: „Gyere csak ide, drágalátos barátom!” És eltalálta. *(Mégvakarja a tarkóját.)* De oda is mehetek! *(Odamegy a rendőrség házához.)*

Kijön Gradobojev hálókabátban, tisztí sapkában, bottal, amely inkább mankó, mint sétapálca, pipával és Szidorenko.

Második jelenet

Voltak, Gradobojev és Szidorenko

Gradobojev *(leül a lépcsőre)* Az isten magasan, a cár messze van. Jól mondom?

Hangok Jól mondja, Szerapion Mardarics! Jól mondja nagyságos uram.

Gradobojev De én közel vagyok hozzátok, tehát én vagyok a ti bírátok is.

Hangok Úgy van, nagyságos uram! Való igaz, Szerapion Mardarics.

Gradobojev Hogy ítélkezzek én most fölöttetek? Ítélezzek talán a törvény szerint...?

Első hang Dehogy, ugyan, Szerapion Mardarics!

Gradobojev Te akkor beszélj, ha kérdeznek. És ha engem félbeszakítgatsz, akkor kapsz egyet a mankómmal. Ítélezzek talán a törvény szerint? Csak-hogy sok ám a törvény... Szidorenko, mutasd meg nekik, mennyi törvényünk van.

Szidorenko bemegy a házba és hamarosan visszatér egy egész nyaláb könyvvel.

Látjátok, mennyi törvény van? Csak ennyi van énnálam, de mennyi van még másutt! Szidorenko, vidd vissza a helyére.

Szidorenko elmegy.

És a törvény mind szigorú: egyik könyvben szigorú, a másikban még szigorúbb, a legutolsóban a legszigorúbb.

- Hangok Úgy igaz, uram, úgy is van.
- Gradobojev Így hát, drágalátos barátaim, ahogy akarjátok: törvény szerint ítélek-e fölöttetek, vagy a lelkem szerint, ahogy Isten a szívembe plántálja.
- Hangok Ítélj a lelked szerint, legyél atyánk, Szerapion Mardarics.
- Gradobojev No, jól van. Csak aztán ne panaszkodjatok, mert ha panaszkodtok... Tyű, akkor...
- Hangok Nem panaszkodunk, nagyságos urunk.
- Gradobojev *(Zsigunovhoz)* Foglyok vannak?
- Zsigunov Éjszaka összeszedtünk, nagyságos uram, csendháborítás okából, két szabót, egy susztert, hét fő gyári munkást, egy írnot és egy kereskedő fiát.
- Gradobojev A kereskedő fiát a kamrába zárni és szólni az apjának, hogy jöjjön kiváltani, a váltásdíjat hozza magával, az írnot futni hagyni, a többit... Van munka a veteményeskertben?
- Zsigunov Van. Két fő kell.
- Gradobojev Akkor válaszd ki a két legegészségesebbet, irányítsd a veteményesbe, a többi marad a fogdában, róluk később lesz határozat.
- Zsigunov el a foglyokkal.*
- Gradobojev Ki volna még? Gyertek ide egyenként!
- Első kispolgár Pénzt hoztam, nagyságos uram, a váltóért.
- Gradobojev Jól van, egy ügyet lezártam. Szidorenko, tedd az asztalra. *(Odaadja a pénzt Szidorenkonak.)*
- Szidorenko Sok ilyen pénz gyűlt már halomba nálunk, nagyságos uram. Nem kéne postán szétküldeni?
- Gradobojev Még szét is küldeni? Új módi, mi? A mi dolgunk, hogy behajtsuk, hát mi be is hajtjuk. Akinek kell, az jöjjön érte maga, mi odaadjuk. De még szét is küldözni? Oroszország nagy ám! Ha valaki nem jön, annak nyilván nem nagyon kell.
- Odalép a második kispolgár.*
- Hát neked mi a bajod?
- Második kispolgár Egy kis váltócska volna. Nem fizet.
- Gradobojev *(átveszi a váltót)* Szidorenko, dugd a tükör mögé.
- Szidorenko el.*
- Második kispolgár Hogyhogy a tükör mögé?

Gradobojev Hát hová tegyem? Rámáztassam be? Nem csak a tied van ott, ott meredezik vagy harminc váltó. Ha valahol összetalálkozom az adósoddal, szólok neki, hogy fizessen.

Második kispolgár De hogyha ő...

Gradobojev Hogyha ő... Hogyha te még soká járatod a szádat, látod ezt? (*Mutatja a mankót.*) Lódulj innen! (*Meglátja a harmadik kispolgárt.*) Hát te drágalátos barátom, te itt vagy? Adósságot fizetni, arra nincsen pénzed, de részegeskedni, arra van. A váltód már második esztendeje meredezik a tükör mögött, már a penész is rég belepte, de te inni jársz. Eridj a folyosóra, ott várakozz! Majd a hátadra teszem a váltót és megindítom a behajtási eljárást a botommal.

Harmadik kispolgár Legyen hozzám könyörületes, Isten nevében, nagyságos uram! A vagyoni viszonyainkat tetszik ismerni... essen meg a szíve.

Gradobojev Majd megesik. Indulj! (*Észreveszi Szilant.*) Hej, te, bácsika! Menj csak be a szobámba! Veled nagy beszédem lesz. (*A többieknek.*) No, Isten áldjon benneteket. Nem érek most rá a bíráskodásra. Akinek kell valami, jöjjön holnap. (*El Szilannal.*)

Eloszolnak. Jön Gavriło vászontarisznyával a vállán.

Harmadik jelenet

Arisztarh és Gavriło

Arisztarh Ahá! Üdvözöllek, te száműzött.

Gavriło Akkor hát hallottad.

Arisztarh Hallottam.

Gavriło Hol az igazság?

Arisztarh Nem tudod? Emeld föl a fejed.

Gavriło a magasba néz.

Ott.

Gavriło Tudom. De hol keressen bírót a magunkfajta?

Arisztarh Bíró meg ott! (*A rendőrfőnök házára mutat.*)

Gavriło De ha nekem igazságos bíró kell.

Arisztarh Ha igazságos kell, akkor várjál, lesz igazságos is.

Gavriło De hamar lesz-e?

Arisztarh No, nem olyan hamar, de legalább jó. Ítélt az mindenek felett, meg azok felett is, akinek rosszul szolgáltattak igazságot, meg akiknek sehogyse szolgáltattak.

Gavriło Tudom, miről beszélsz.

Arisztarh Hát ha tudod, miért kérded? Hát ezt a tarisznját minek vetted a nyakadba, tán útra készülsz?

Gavrilo Zarándokútra megyek.

Arisztarh Áldott legyen ez az óra. Hová?

Gavrilo A remete-kolostorban.

Arisztarh Egyedül?

Gavrilo Nem, sokan vagyunk, a keresztlányod is.

Arisztarh A kis szökevény? Otthon meg alighanem keresik.

Gavrilo Nem, a keresztyanja üzenetet küldött, hogy, aszongya, elmentek zarándokútra, ne is keressék. Ki sír őutána? A mostohája, alighanem örül, az apjának meg egyre megy, mert az már semmire se emlékszik. Nekem a keresetemből nem ad ki százötven rubelt.

A tornácos feljáróra kijön a rendőrfőnök és Szilan.

Negyedik jelenet

Gradobojev, Szilan, Gavrilo, Arisztarh

Gradobojev Belebolondulok már ebbe az átkozott históriába; egész éjjel nem aludtam. Mintha szöget vertek volna a fejembe, de átrágom magam rajta. *(Szilához.)* Beszélj legalább te értelmesen, te madárijesztő!

Szilan Én nem mondok semmit, mivelhogy: sok a bűn. Kacifántos dolog ez! Hej, kacifántos! Csuda kacifántos!

Gradobojev De a gazda már Vaszilij előtt is gondolt valakire?

Szilan Mondom, egész bedagadt már a két szeme; bedagadt, vaksi lett. Ébren már semmit se tud csinálni... semmit, amit kéne, csak beszél a levegőbe, az elvadult feje után.

Gradobojev Előveszlek én téged, kóterbe duglak!

Szilan No hiszen! Törte a fejét, törte a fejét, a végén kigondolta. Ez telt a nagy eszéből.

Gradobojev Kivel gorombáskodsz te? Jól megválogasd, hogy kivel gorombáskodsz!

Szilan Ha egyszer semmi értelme sincs és egyáltalában nem tartozik rám.

Gradobojev Látom, rég nem ültél fogdában.

Szilan Azért nem ültem ott, mert az nem nekem való hely. Ez az.

Gradobojev Hallgass!

Szilan Hallgatok.

Gradobojev Majd megtanítalak beszélni, barátocskám! *(Odamegy.)* Ki a tolvaj?

Szilan Ha ijesztgetni akarsz... Nem tudom, nem tudom... Én csak ezt hajto-
gathatom... Még ha tűzzel sütögetsz is... Meg is mondom neked a
kőből hamarabb megkapod a választ, mint éntőlem.

Gradobojev Barbárok! De persze nem Vaszka volt!

Szilan Honnan tudjam? Vaszka kis ember, őt oda lökheted, ahová akarod, de
lelke azért neki is van, az pedig érez.

Gradobojev És Gavrilka se?

Szilan Megint csak nem az én dolgom. Gavrilkát meg akár kifordíthatod,
lelsz-e nála akár egy vörös garast is? Aligha. De lelkiismerete, ellen-
tétben másokkal... több is van neki, mint elegendő.

Gradobojev Akkor hát a tiedre jön ki.

Szilan Az enyimre? Én nem tudok semmit, itt van, megmondtam.

Gradobojev Akkor hát kóterbe veled, nincs több beszélőnk.

Szilan Akár kóterbe is, a dolgon az se változtat. És kész... *(Határozottan.)*
Nem tudok semmit... mit akarsz engem, vén embert ijesztgetni?

Gradobojev *(öklét rázva rohan hozzá)* Csakhogy én nem ijesztgetek ám. Én teveled
barátsággal... érted? Kedvességgel...

Szilan Még ha kedvességgel is...

Gradobojev Mert ha te nekem segítesz, én neked olyan áldomást fizetek... na, tíz
rubelt, tizenöt rubelt...

Szilan Gondolom, hamarabb a kőből való pópának az a vasból való se...

Gradobojev Ne mondd végig, csirkefogó! Tiszteld a rendőrfőnököt.

Szilan Hogy tiszteljelek? Úgy állok előtted, ahogy illik: levett sapkával.

Gradobojev Hallgass ide. *(Fülébe súg valamit.)*

Szilan Igen.

Gradobojev Gyakran,

Szilan Majd minden éjjel.

Gradobojev No, hallgass ide. *(Súg.)* Rögtön adj jelt. Kiálts.

Szilan Jól van.

Gradobojev De senkinek egy mukkot se! Ismersz!

Szilan Jó, jó, persze...

Gradobojev Tágulj!

Szilan Engedelmet kérünk. *(El.)*
Gavrilo közelebb megy.

Gradobojev *(meglátja Gavrilot)* Hát te, drágalátos barátom, mit lézengsz itt?

Gavrilo Én most állás nélkül vagyok, nagyságos uram.

Gradobojev Nem jó dolog! Aki dologtalan, az naplopó.

Gavrilo Csakhogy én nem vagyok ám oka, Szerapion Mardarics. És nem csak állás nélkül vagyok, hanem úgy, ahogy itt állok, egyetlen kopejka nélkül.

Gradobojev Még rosszabb! Nekem is csak fölös gondom van most veled. Nekem most úgy kell rólad gondoskodnom, kedvesem, mint az édes fiamról.

Gavrilo Ne is tessék elhagyni.

Gradobojev Nem hagylak el. Mind a két szememmel csak azt fogom figyelni, el ne lopj valamit. Akinek egy kopejka nincs a zsebében, annak viszket a keze, ha idegen holmit lát. Az ilyenek pedig közel állnak az én szívemhez.

Gavrilo Minek nekem a másé! Még a magamét se adják ki.

Gradobojev Nem adják ki?

Gavrilo Elzavart a gazdám elszámolás nélkül.

Gradobojev Elzavart? Tyű, a rabló! Nos, mit tetszik most parancsolni, mit csináljak veled?

Gavrilo Legyen irányomban isteni kegyelemmel.

Gradobojev Leszek. Várj, mindjárt jön a gazdád, kérd tőlem az elszámolást az én jelenlétemben, én nem értek egyet veled.

Gavrilo Lesz-e nekem ebből hasznom, nagyságos uram?

Gradobojev Nem tudom, barátom. Én úgy gondolom, hogy a gazda le fog téged szidni, ha meg csökönyösködsz, akkor elver, én meg még megtetézem.

Gavrilo Hogy szerezzem meg tőle a pénzt, nagyságos uram?

Gradobojev Bánom is én, szerezd, ahogy akarod.

Gavrilo Akkor hát én most haljak éhen?

Gradobojev Akkor hát halj éhen. - De ki tudja, hátha kifizet.

Gavrilo Dehogy fizet. Hacsak meg nem tetszik neki a parancsolni.

Gradobojev Parancsolni! Először gondold meg, olyan nagy kutya vagy-e te, hogy érdemes-e miattad a gazdával összeveszni. Elvégre őt nem foghatom galléron, a mankómmal meg nem inthetem, ahogy veletek csinálom. Próbáljak csak kiállni egy segédért, mit szólnának a gazdák? Se lisztecskét nem küldenének, se zabocskát a lovaiknak: talán majd ti tápláltok engem? No, nem ment még el a kedved a pörösködéstől? Mert akkor csak várjál, várjál drágalátos barátom!

Gavrilo Nem, tán jobb lesz...

Gradobojev Ez az, hogy jobb lesz... szaladj, de szaporán, nehogy megfogassalak.

Gavrilo *(hátrál és meghajol)* Hát akkor én...

Gradobojev Eridj Isten hírével!

Gavrilo elsiet.

Fogják meg! Ha-ha-ha!

Gavrilo elszalad és az utcasarkon eltűnik.

Hej, micsoda dolgok ezek! Nem kéne kimenni a piacra a rend kedvéért? *(Kiált.)* Szirdorenko!

Szidorenko megjelenik az ajtóban.

Szidorenko Tessék parancsolni, nagyságos uram!

Gradobojev Fogd a szatyort, gyere utánam; a piacra megyek. *(El.)*

Szidorenko a szatyorral utána szalad. Jön Gavrilo és Parasa, zarándok-ruhában. Arisztarh odamegy hozzájuk.

Ötödik jelenet

Parasa, Arisztarh és Gavrilo

Arisztarh Hát te, szépségem, mit kószálsz a városban?

Parasa Keresztapám, hogy találkozhatok én Vaszjával?

Arisztarh Mit akarsz vele? Hagyd, Isten nevében.

Parasa Nem, keresztapám, nem lehet. Miattam járt így, ártatlanul. Mindjárt elmondom neked minden bánatomat, nincs miért szégyenkezzem előtted. Azért jött, hogy velem találkozzon, aztán tolvajnak nézték.

Arisztarh Ejnye! Nem jó ez így! Te gazdag apa lánya vagy; még meglát valaki.

Parasa Hadd lásson! Úgyse ismernek meg, látod, milyen ruha van rajtam; az arcom meg eltakarja a kendő. No meg, ha megismernek is, de nagy baj! Dehogyan is vagyok én már gazdag ember lánya. Most katonáné vagyok, keresztapám.

Arisztarh Hogyhogy katonáné? Mit beszélpsz?

Parasa Csak úgy! *(Kinyitja a zsebkendője csomóját.)* A napokban okvetlenül hozzámegeyek feleségül, és ha akadályoznak, előre megmondom, olyat teszek, amit nem illik, bemegyek hozzá a kaszárnyába. *(Pénzt ad Arisztarhnak.)* Itt van pénz, add oda a katonának.

Arisztarh Észnél vagy? Uramisten!

Parasa Nohát! Mitől ijedtél meg? Nem vagyok én a magam ura? Ne félj! Ugyan! Engem a lelkiismeret hajt. Nyilván így kell ennek lenni. Az emberek megsértették, mindenétől, de mindenétől megfosztották... az apjától elragadták. Nos? Ő szeret engem, lehet, hogy ez minden, ami megmaradt neki a világon: hát elvegyem ezt az utolsó örömöt? Hát mi vagyok én? Mi joga lennék én gőgös vele szemben? Rosszabb ő énnálam? Így se, úgy se maradhatok már lány. Férjhez adnak, keresztapám. Talán jobb lesz nekem, ha valami részeges kereskedőt dédelgethetek akaratom ellenére? Nemcsak, hogy kedvem nincs, de azt hiszem, inkább kézzel szűrném le: itt meg menne a dolog bűn nélkül, szerelemből.

Arisztarh Látom már, téged nem lehet meggyőzni. Mit csináljak veled? De minek nekem ez a pénz? Van nekem pénzem, neked meg még szükséged lehet rá. *(Visszaadja a pénzt és bemegegy a fogdába.)*

Gavrilo *(vállára veszi a tarisznyát)* Indulunk hamarosan?

Parasa Csak előbb Vaszjával találkozunk.

Gavrilo Hát jó, találkozzanak, mi meg Arisztarhhal majd vigyázunk, meg ne lássák.

Arisztarh visszajön.

Arisztarh Az őrizetesekek mindjárt kijönnek vízért, őt kiengedik velük együtt.

Kijön két fogoly dézsával, a folyóhoz mennek. Utánuk egy katona. Arisztarh és Gavrilo a kikötőhöz megy.

Hatodik jelenet

Voltak és Vaszja.

Parasa *(meghajol)* Jó reggelt, Vaszja!

Vaszja *(porig sújtva)* Hogy kerülsz te ide? Istenem! Most nekem még nehezebb! *(Könnyét törli.)*

Parasa Nem baj, Vaszja, nem baj! Ne sírj! *(Megöleli.)* Én végképp elmentem hazulról, most már egész életemre veled maradok; ahogy te élsz, úgy élek én is.

Vaszja Hogyhogy?

Parasa Hozzád megyek, megeskettek bennünket... semmi, semmi, ne sírj... no, megmondom, hogy ez az én férjem, mondom, nem tudok tőle elszakadni... ne szakítsatok el egymástól, mondom, inkább eskessetek meg.

Vaszja Köszönöm. *(Megcsókolja.)*

Parasa No, ezt meg is beszéltük. Most arról beszéljünk, hogy fogunk élni, Vaszja, galambom, Vaszja!

Vaszja Beszéljünk.

Parasa *(hozzásimul)* Nagyon fognak ám téged ütni-vern.

Vaszja Majd igyekszem.

Parasa Igyekezz, Vaszja, igyekezz! És ide figyelj: ha már mindenre megtanítottak, és át akarnak tenni a regrutáktól az ezredhez, igazi katonának, akkor kérd meg a legfőbbet, a legfőbb parancsnokot, aki csak van, hogy tégedet vigyenek a Kaukázusba és egyenesen, mindjárt a csatába!

Vaszja Minek?

Parasa És igyekezz megölni sok, mentül több ellenséget. Ne kíméld a magad fejét.

Vaszja De hogyha engem magamat...

Parasa Hát aztán? Egyszer csak meghalunk. Legalább lesz kit megsiratnom. Igazi bánatom lesz, a legszentebb bánat. Mert gondold csak el, ha nem kéredzkezel a csatába és áttesznek a helyőrséghez: elkezdesz bolondozni... meglopod a veteményeskerteket... Milyen lesz akkor az én életem? Utolsóbb az utolsónál. Bánatnak nem lehet nevezni, boldogság se lesz - csak hitványság. Elhal akkor a szívem, ha csak rádnézek is.

Vaszja Én úgy gondolom, hogy engem Pétervárra visznek, a gárdába.

Parasa Hát az jó; de mégis legjobb a csatába. Mert vedd csak azt: ha Isten megsegít, a vitézségedért tisztté léptetnek elő, - szabadságot kérsz... Hazautazunk a városba, karonfogva járkálunk. Majd meresztik akkor a szemüket ezek a gonoszok. *(Megöleli.)* Mi, Vaszja? Hátha minden bánatunk után végül megérjük ezt a boldogságot?

Vaszja Nem mondom, nem lehetetlen, ha megvan hozzá a bátorság...

Parasa No most, Vaszja, én elmegyek a remetekolostorba, imádkozom Istenhez teértem, egész nap, hogy megadjon mindent, amit veled kettesben kigondoltunk. De hátha az én bűnös lelkem imádsága nem jut el az égbe? Hová legyek akkor? Az emberek bántanak téged és... *(Sír.)* Hallod-e Vaszja, én holnap újra eljövök hozzád. Most a keresztanyámnál lakom, haza nem megyek semmi kincsért! Ahogy átléptem a küszöböt, elhiszed-e, ahogy átléptem a küszöböt, máris inkább mennék tűzbe, mint visszafelé. És úgy érzem, hogy ott már fáznék és mintha sötét is lenne, és hogy ott minden sarokban csak bánatom vár rám; és minthogyha engem ott örökké csak szidnának, gúnyolnának, a szívem meg egyre csak szorongana. Mint a mély gödörben, olyan ott nekem, mint a gödörben. *(Elgondolkodik.)* De te ügyet se vess rá, Vaszja, te csak mutasd ki a bátorságodat, hogy a többi előtt...

Katona Hej, te, őrizetessel nem szabad ám...

Vaszja Várj csak egy csöppet, vitéz. *(Parasához.)* Olyan vagy most te nekem, mint a mennyből leszállt angyal...

Parasa No, kedves, addig is, Isten veled!

Vaszja *(megcsókolja)* Isten veled! *(Megcsókolja.)*
Parasa indul, messziről meghajol. Vaszja odamegy a kapuhoz, a katona mellé.

Parasa *(a katonához)* Jaj, várj csak, vitéz, várj!
A katona és Vaszja megáll.
Vaszja, itt van még egy kis pénz, hadd vegyél kalácsot, galambom. Isten veled!

Vaszja Ugyan, nem kell.

Katona Gyerünk! Mi lesz itt! Tilos!

Parasa No, Isten veled!

Vaszja a katonával el; Parasa egy ideig utána néz.

Várj, várj, vitéz!

Odamegy Arisztarh és Gavriilo.

- Gavriilo Induljunk szaporán! A zarándokok már kimentek a városból.
- Parasa Menjetek most tőlem! *(Odamegy a fogdához, bekukucskál az ablakon, aztán leül a kapu melletti padra és énekel.)*
- [vers]
- (letörli a könnyeit, Gavrilóhoz)* Hát gyerünk! Ne haragudj rám.
- Gavriilo *(átad egy botot)* Ugyan, hová gondol. Itt van: választottam magának egy zarándokbotot...
- Parasa *(elfogadja)* Új élet kezdődik az én számomra, Gavrusa. Nehéz lesz. Akárhogy is vesszük, mégsincs nekem férfierőm, Gavrusa.
- Gavriilo *(könnyek között)* A kérge meg van faragva... a botnak... olyan szép...!
- Arisztarh Siess, Parasa, siess! Jön a rendőrfőnök apáddal.
- Parasa Isten veled, keresztapám!
- Parasa és Gavriilo el.*
- Arisztarh Lám, nem is tulajdon lányom, mégis hogy sajnálom; halálosan sajnálom.
- Jön a rendőrfőnök, Kuroszlepov és Szidorenko zsákokkal.*

Hetedik jelenet

Arisztarh, Gradobojev, Kuroszlepov és Szidorenko

- Gradobojev *(a rendőrhöz)* Rendeld meg a tizórait!
- Szidorenko el.*
- Kuroszlepov De megkeresd ám a lányt! Ez a te első kötelességed. Ezért tettünk meg rendőrfőnöknek.
- Gradobojev Te csak ne taníts engem; értem én a magam dolgát, tudom, miért állítottak ide. És nem te helyeztél ide, hát ne merészelj engem utasíthatni.
- Kuroszlepov Ha szökevényeket minden ellenőrzés nélkül...
- Gradobojev Hát szökevény ő? Zarándokolni ment a keresztanyjával.
- Kuroszlepov Zarándokolni?
- Gradobojev Látod, többet tudok nálad. Azért is vagyok rendőrfőnök, azért is kapom a fizetést, te meg paraszt vagy és paraszt is maradsz világéletedben.
- Kuroszlepov Dehát hogy szabad neki kéredzkedés nélkül...?

Gradobojev Kitől kéredzkedne? A mostohája úgysem engedi, te alszol egész nap, őt azonban hajtja az ájtatosság.

Kuroszlepov Jó, hát amint megjön, kísérted haza egy katonával...

Gradobojev Katonával?

Kuroszlepov Kötélen vezetve.

Gradobojev Méghozzá kötélen vezetve?

Kuroszlepov Föl vele a padlásra, bezárjuk, ki se engedjük.

Gradobojev Miféle náció vagytok ti? Miért szerettek ti mindent, ami szégyenletes? Mások úgy félnek a szégyentől, nektek meg ez a legnagyobb örömötök. Becsület: tudod te, hogy az mit jelent, vagy nem tudod?

Kuroszlepov Miféle becsület? Gyűjtöttem tőkét, tessék, ez a becsület. Minél több a tőke, annál nagyobb a becsület.

Gradobojev Parasztok vagytok, mindig arra jön ki. Úgy borít be benneteket a bárdolatlanságtok, mint fatörzset a kérge. Csakhogy ezt a kérget ágyúval se lehet szétlőni.

Kuroszlepov Akkor hadd maradjon.

Gradobojev A lánya - eladólány, de ő katonával akarja vezetetni kötélen.

Kuroszlepov Mivelhogy... a tiszteletlenségért, hadd érezze...

Arisztarh Szegényke!

Kuroszlepov Itt meg... ki szólt?

Gradobojev Arisztarh, a keresztkomád.

Kuroszlepov *(Arisztarhhoz)* Ki a szegényke teszerinted?

Arisztarh *(meghajol)* Jó reggelt, tekintetes uram.

Kuroszlepov Nem az, hanem ki a szegény?

Arisztarh *(sóhajt)* Kis halacska.

Kuroszlepov Miért szegény?

Arisztarh Azért, mert a nagyobbak bántják.

Kuroszlepov Úgy, úgy halacska. De ha lázadozol, akkor...

Gradobojev Hagyjátok már a fecsegést, úgyse mondasz semmi okosat.

Kuroszlepov Mikor lettél te nekem keresztkomám? Amikor még nem volt tőkém.

Gradobojev Gyerünk, gyerünk! Vár a tízórai. *(Kivezeti Kuroszlepovot.)*

Arisztarh Miért szeretek én csukát fogni? Azért, mert bántja a többi halakat, fogas jószág, harap. Vergődik, vergődik a szegény kis hal, sehogysen tudja a csukának bebizonyítani, hogy neki van igaza!

Távolból énekszó hallik.

Ez meg mi? Tán csak nem a miéink? Épp jókor jönnek, szólok neki, lehet, hogy segít.

Befut egy csónak, azon áll Hlinov ingujjban, két keze hetykén csípőre téve; vele a hosszúbajszú uraság és hat evezős.

Arisztarh

Mit rendetlenkedtek itt, csak a halakat riasztjátok! *(Hlinovnak.)* Na, te is, már reggel keresztbe áll a szemed. Sehol sincs nyugta tőletek az embernek.

Kikötnek. Hlinovot és az uraságot partra segítik.

Nyolcadik jelenet

Arisztarh, Hlinov, uraság és az evezősök a csónakban.

Hlinov

(méltóságteljesen) Miket beszélsz, én édes testvércém! A folyón szabad az út mindenkinek.

Arisztarh

Hallod, én édes testvércém, gyere csak ide. *(Hlinovot a színpad előterébe vezeti.)* Ha olyan kereskedő akarsz lenni, hogy mindenkinek elálljon szeme-szája, akkor ne öntözd többet pezsgővel a homokot. Nem nő ki abból semmi.

Hlinov

No, mondd szaporábban, testvércém! Nekem most nincs olyan napom, hogy az oktatásaidat hallgassam.

Arisztarh

Csak egyetlen jó dolgot csinálj. Akkor majd beszélnek rólad, - megmutatod, ki vagy.

Hlinov

Én mindent meg tudok csinálni...

Arisztarh

Ismered a Susztrij Vaszját? Fogdában ül semmiért; vállalj érte kezességet.

Hlinov

Nem fontos dolog ez! Mondd gyorsabban, testvércém! Látod, hogy nem érek rá.

Arisztarh

A fejes gonoszságból katonának akarja adni. Váltsd ki, megszolgálja a pénzedet; vagy bérelj önkéntest, aki helyette elmegy, vagy vedd meg neki az obsitot.

Hlinov

Ilyen semmi ügyel zaklatsz te engem, testvércém!

Arisztarh

Egy ember elpusztul ok nélkül, ez nem semmi ügy.

Hlinov

Nem látok benned, testvércém, egy szikra okosságot se. Hogy tiszteljenek engem, ha őt kiváltom? Nem ér a te beszéded egy fületlen gombot. A dolog így áll: minekutána Vaszka már kezdett igenis jól érteni a csörgős dobhoz, és nekem ez szórakozásomra szolgál, tehát én egy perc alatt elintézem ezt a dolgot. Mert aki nekem kedvemre van, ahhoz senki nyúlni ne merjen!

Arisztarh

(meghajlással) Ahogy jónak látod, ahogy jónak látod. Csak ne hagyd, hogy bántsák!

Hlinov Hát ha garázdálkodásról van szó, azért én felelek. Ezennel kezességet vállalok érte.

Kuroszlepov A község részéről megy katonának; találunk mi helyet mindenkinek.

Hlinov Állítok helyette önkéntest. Rendőrfőnök úr, méltóztassék kiengedni Susztrijt az én kezességemre. Ha hálát követelne, azon se múljék. *(A zsebében kotorász.)*

Uraság Hagyd el, mit beszélsz!

Hlinov Csitt, egy szót se! Ezredes úr, maga méltóztassék megszabni, mennyit.

Gradobojev Szidorenko, eridj, bocsátasd szabadon Susztrijt!

Szidorenko Igenis, nagyságos-ságos uram! *(El.)*

Hlinov Uraim, legyen szerencsém ebédre, a nyári házamban, legalázatosabban kérem egy kanálka levesre, kására. De ha szétnézünk, tán kecsegét is találunk. Azt hallottam, hogy már unalmas nekik a haltartó edényben csücsülni, hallesbe kíváncsognak. Majdcsak akad egy kis borocska is, úgy rémlik, még hánykolódik nálam valahol egy üvegecske. És ha a lakájok nem restek, még a pincébe is lemennek, egy-két tucat üveg pezsgőt fölcipelnek. Mivel pedig kegyedék a mi elüljáróságunk, hát a kegyedék egészségére fogunk inni, ágyúsortúzzal és a népet oda állítjuk a kertbe éljenezni. Legyen szerencsém, uraim, tiszteljenek meg!

Gradobojev Lám, amikor a tárgyhoz szólsz, akkor jól esik téged hallgatni.

Kuroszlepov A feleségem várni fog, majd mindenfélét gondol.

Hlinov A feleségednek sürgőnyt küldünk, stafétát stafirozunk ki hozzá.
Szidorenko bevezeti Susztrijt.

Tizedik jelenet

Voltak, Vaszja.

Hlinov *(Vaszjához)* Tartsd be a rendet! Mert hát te, pajtás, elég műveletlen vagy! A rendőrfőnök úrnak borulj a lábához.
Vaszja megteszi.
Tekintetes uramnak!
Vaszja megteszi.
Nekem.
Vaszja megteszi.
Eridj a csónakba, fogd a csörgődobot.
Vaszja a csónakba száll.
Parancsoljanak uraim!
Mind a csónakhoz mennek.

Arisztarh a kormányhoz!

Arisztarh a kormányhoz áll.

Markotányos! Teljesítsd a kötelességed!

Egyik evezős vodkaskulacsot és harapnivaló szolgál fel.

Tessék, uraim, az útra, hogy bátrabban hajózzunk.

Mind isznak, esznek.

Arisztarh, figyeld, testvérkém, hol van zátony, hol van szirt! Minden veszélyes pontot jelents, - mi azonnyomban beveszünk valamit belsőleg, bátorság végett. Indulás! Gyűjts rá a nótára! Vaszja, dolgozz avval a csörgősdobbal!

Dal. Eleveznek.

Negyedik felvonás

1. kép

Hlinov nyaralójának kertje; balra bejárat a házba.

Első jelenet

Gradobojev, Kuroszlepov, Hlinov, uraság és Hlinov cselédsége (a házból jönnek).

- Kuroszlepov Ez aztán a vendéglátás! Csak Isten adja, hogy kibírjam. Ilyenformán valami kormányzót is meg lehetne vendégelni! Becsületedre szolgáljon!
- Hlinov Mi másért is törnénk magunkat, mint a becsületért! Ez az egy, amiért élünk-halunk.
- Kuroszlepov No, Isten veled, értem jött a kocsi, most már elvisz haza.
- Hlinov Megálljunk, így nem megy! Hátra van a Szent János áldomása! *(Szolgálhoz.)* Hé, testvér! Eridj, nézd meg, nincs-e még valamelyes borunk. Gondolom, kerül még.
- A szolgál elmegy.*
- Gradobojev Ti igyátok, de én pontot tettem.
- Hlinov Ezredes úr, nálunk az a mondás járja: vendégnek nincs szabadsága.
- Gradobojev Eleget vontad már meg a szabadságomat.
- A szolgál hozza a pezsgőt.*
- Hlinov Rendőrfőnök urunk! Tisztelettel Vitéz harcos! Ne keserítse el a házigazdát, ne vegye el Hlinov kereskedő bátorságát. *(Ad neki egy pohárral.)*
- Gradobojev Nem, az régi móka. Minden borodat úgysem tudjuk kiinni. Igyátok meg magatok.
- Hlinov Amennyiben ezredes úr látni parancsolja, megbízható-e a lakosság, ezt azonnal megmutatjuk. *(Kuroszlepovnak.)* Elüljáró úr, ex! *(Az urasághoz.)* Uraságod segítsen!
- Isznak.*
- Úgy látszik, elég tisztán, akkurátosan ment. *(Megmutatja a poharát Gradobojevnek.)* Mivelhogy én szeretem a házamban a tisztaságot. *(A szolgálának.)* Találd ki a gondolatom, barátocskám, találd ki!
- Szolga Kész, kérem alázattal. *(Felkínál egy másik üveget.)*
- Kuroszlepov Nem, nem, Isten áldjon, másképp nem jutok el hazáig, ott hemperedek el az útfélen.

Hlinov Adunk kísérot.

Kuroszlepov Makacs vagy, de én még makacsabb vagyok. Vagdoss darabokra, akkor sem maradok. Megszereztem neked ezt az örömet, de most már elég. Már úgyis olyan álmokat kezdtem látni! Uramisten! Mindenféle vadállatok, ormányok, mind az ember után kapkod, el akarja csípni, az ég meg szakad lefele... Isten veletek! Ugyan, ti... *(Indul)*

Hlinov El ne felejts bennünket!

Kuroszlepov Vendéged leszek máskor is! *(El.)*

Hlinov Hej, legények, ültessétek be Kuroszlepov urat a hintóba! És ha nem találjuk elegendőnek a saját erejét, szembe ültetünk vele egy legényt, az tartsa a vállánál fogva hazáig. *(Indul.)*

Uraság Te maradj az ezredes úrral, majd én kikísérem. *(El, néhány ember követi.)*

Hlinov *(tálcán pohárral)* Ezredes úr, várlak!

Gradobojev Nem iszom, megmondtam az édes anyanyelveden, vagy nem!

Hlinov Nálam van egy törvény, ezredes úr: aki nem iszik, annak a fejére öntjük.

Gradobojev Nagyon rászorultam, hogy a te törvényeidet tudjam. Neked törvényed van, nekem botom.

Hlinov Nem boldogulsz velünk, ezredes úr, nyakon öntünk. Fogadok, hogy nyakon öntünk.

Gradobojev Csak próbáld! Olyat még nem pipáltál!

Hlinov Nem is fogok, mert velem ugyan semmit se csinál.

Gradobojev Elítél a törvény, még Szibériában sem lesz nyugságod.

Hlinov Nem félek, ezredes úr, ne ijesztgessen. Csakugyan, inkább ne ijesztgessen! Mert én attól csak rosszabb leszek. Akar fogadni, hogy egy morzsányit se félek? Mindjárt megmutatom, hol itt a rezon: ha el találok követni valamilyen rendetlenséget, azon percben felmegyek a kormányzó székhelyére, őhózzá magához. A kegyelmes úr első szava: „Te, Hlinov, sokat rendetlenkedsz!” Rendetlenkedek, kegyelmes uram, mivelhogy minekünk ilyen a nevelésünk, - sokat vertek bennünket, de kevés értelemmel. Hanem hallottam, hogy a tűzoltóparancsnokságon tatarozások meg javítások kellenének. Én megcsináltatom ingyenesen. „Igen, aszongya, neked nagyon rakoncátlan a természeted.” Rakoncátlan, kegyelmes uram, nekem se sok örömem telik a természetemben, tiszta vadállat vagyok. Hanem a fogdák is rossz állapotban vannak, kegyelmes uram. Még megesik, hogy szétszaladnak a rabok; azt is megcsinálhatom ingyenben. Tetszik látni, ezredes úr, az a mi politikánk! De ez még nem minden. A kegyelmes úrtól a kegyelmes asszonyhoz. „Ha kegyelmes édesanyánknak is úgy tetszenék, építenék a városban egy házat és felajánlanám az árváknak”. Mivelhogy én a kegyelmes asszonyhoz nemcsak bejáratos vagyok, hanem még teát is szoktam inni nála, meg kávét is, mégpedig a

legnagyobb lelki nyugalommal. Mi jön ebből ki, ezredes uram? Az, hogy a rendőrfőnököknek velem összeveszni nem épp jó üzlet. Másnak félelmetes emberek, de a magamfajtnak senki és semmi. Azért hát jobban teszi, ha velem nem száll pörbe, mert én rögtön meg tudom kontrázni; jobb, ha büntetést szab ki rám, minden rendetlenkedésért száz rubelt ezüstben. *(Kínálja a bort.)* Méltóztassék minden ceremónia nélkül.

- Gradobojev *(elfogadja a poharat)* Ti bélpoklosok! A töröktől nem féltem úgy, ahogy tőletek félek, ti ördögök! Többet iszom a kedvéért, te barbár, mint amennyit a lelkem kíván. Mikor akad már a torkotokon ez az átkozott bor!
- Hlinov Ez mind a mi javunkra teremődött, ezredes úr... Habár néha egy kicsit sok is talál lenni, sőt egyszermáskor szörnyűségesen sok...
- Gradobojev Egyszermáskor! Minden nap, tinálatok.
- Hlinov Megengedem; de ha az ember imádsággal kíséri, meg főképpen, ha nem beszél róla senki... mi baj lehet belőle?
- Gradobojev Isten áldjon! Egyhamar nem csalsz ki ide.
Az uraság visszatér.
- Hlinov Miért? Pedig mi azt reméljük, hogy állandó vendégeink lesznek. *(Előveszi a pénztárcáját.)* Tekintse büntetéspénznek!
- Gradobojev Ugyan már no, nem kell!
- Hlinov *(megöleli és erőszakkal a zsebébe dugja a pénzt)* Lehetetlen! Vendégajándék nélkül nem engedem el. Mi is nagyon jól értjük, milyen szolgálat ez a maguké.
- Gradobojev Leveszel a lábamról, te erdei manó.
- Hlinov Kegyed nem tehet semmiről, ne tessék nyugtalankodni, erőszakkal dugták oda.
- Gradobojev No, Isten veled! Köszönöm!
Összecsókolódnak.
- Hlinov Hé, népek! Kísérjétek ki a rendőrfőnököt! De sorakozva ám!
Mindenki el. Jön Vaszja.

Második jelenet

Az Uraság, Vaszja, majd Hlinov és cselédség.

- Uraság Na, hogy áll a szénád?
- Vaszja Az obsitot megkaptam, csak nem tudom, hogy Tarah Taraszovics...
Ö...
- Uraság Kifizeti a pénzt.

Vaszja Csakugyan kifizeti?

Uraság Kifizeti, csakhogy téged udvari bolondjává tesz.

Vaszja Mire való ez a móka?

Uraság Nem akarsz? Inkább még katonának?

Vaszja Persze.

Uraság Dehogy, csak hetvenkedsz! Láttam én elég magadfajta. Nem ilyenek a katonák, gyenge vagy te izületben. Írnok, az lehetnél, bizony; tarajos frizura, pomádés haj, bronzból való láncocskákat magadra aggatni, érzelmes versikéket kimásolni, irkába, bizony; de katonának te nem vagy való. De itt jön maga Hlinov, beszélj vele.

Vaszja félénken visszahúzódik. Jön Hlinov és néhány cselédje.

Hlinov Elment. Én meg, én édes testvércém, én itt maradtam. Meg kell halnom az unalomtól, a pénzem miatt.

Uraság Tőled függ, hogy unatkozol-e!

Hlinov Mit csináljak? Ide-oda szaladgáljak? Téged bámuljalak, mi? Mi cifraságot találok rajtad, testvér?

Uraság Először is vigyázatosabban fejezhetné ki magad, másodszor itt van neked Arisztarh, hogy szórakozásokat gondoljon ki.

Hlinov Az ám, úgy látszik, nem gondolt ki semmit. Az imént parancsoltam meg neki: ülj itt testvér, el ne mozdulj a helyedről, törd a fejed, mit csináljak máma este. *(Egy szolgálóhoz.)* Hol van Arisztarh?

Szolga Itt van a kertben, fekszik egy fa alatt.

Hlinov Gondolkodik?

Szolga Nem, dudál a dudán, héját csalogat.

Hlinov Az a parancs, hogy a fejét törje, ő meg dudán dudál. Azonnal idehívni, a szemem elé!

A szolgáló elmegy, Hlinov, Vasztát meglátva, leül egy karosszékre, kényelmesen szétterpeszkedik és tekintélyt parancsoló hangon megszólal.

Hlinov Á, te itt vagy? Gyere ide, beszélgetni óhajtok veled! Én teneked, édes testvércém, szegénységemben jótevőd akarok lenni. *(Vaszja meghajol.)* Ennél fogva megkérdezlek, hogy gondolkodsz te magad-magadról.

Vaszja Találtak obszerveletet.

Hlinov És milyen lehet az árfolyama az efféle pátensnek?

Vaszja Azt tetszik érteni, hogy mibe kerül?

Hlinov Te, testvér, tartozol mindent mindjárt megérteni. Mindenféle senki-ember kedvéért nem ismételhetsz mindent tízszer.

Vaszja Négy száz rubel.

Hlinov Honnan reméled, hogy ezt a tőkét megkaphatod?

Vaszja *(földig hajol)* Ne hagyjon cserben Tarah Taraszics!

Hlinov Testvérke, te tán azt képzeled, hogy a meghajlásaid sok pénzt érnek?

Vaszja Ha Isten engedi, a tatuskával kievickélünk a bajból és akkor aztán hálánkkal...

Hlinov Testvér, hogy mersz te nekem az én saját nyaralómban ilyesmit mondani? Talán bizony egyenrangúak vagyunk mi, hogy pénzt akarsz nekem visszaadni? Mi az, baráti kölcsönt akarsz felvenni nálam? Ahogy én így elnézlek, testvér, nincs tebenned egy szemernyi műveltség se. Neked tudnod kell, hogy mekkora kegy lesz ez az én részemről; lehet, hogy ezt a pénzt elengedem neked, lehet, hogy egyszer bukfencet kell vetned előtted és kvittek vagyunk. Honnan akarod te tudni, mi lesz a lelkemben, amikor magam sem tudom, hisz ez attól függ, milyen kedvemben leszek.

Vaszja Ahogy Tarah Taraszicsnak parancsolni tetszik; csak hát hogy énbenem most a lélek el akar válni a testtől.

Hlinov Így kellett volna kezdettől fogva... alázatosan... Most hát testvér, én így határozok: négyszáz rubel nekem annyi, mint egy köpés. Ezért a pénzért te szolgálni fogsz nálam egy esztendeig, hogy milyen minőségben, azt majd megszabom.

Vaszja Most tessék megmondani, Tarah Taraszics; mivelhogy az én ügyem így áll: ott van a tatuska, no meg ismerős is van sok, mert jeles emberek voltunk mi a városban, magunk is kereskedői ragban voltunk...

Hlinov Neked, testvér, Hlinov úrnál előénekesnek kell lenned. Ezt a rangot kapod te éntőlem.

Vaszja Ez igen nagy szégyen ám a magamfajtának, Tarah Taraszics.

Hlinov Ha szégyen, testvér, nem kényszerítlek; eriggy katonának.

Vaszja Tessék megengedni Tarah Taraszics, hogy gondolkodjam.

Hlinov Megintcsak kibújik belőled a tökkelütött fajankó! Tán szenátor lettél, hogy gondolkodni akarsz? Gondolkodni csak okos emberek szoktak. De ha neked kedved szottyant gondolkodni, testvér, visszavitetlek a fogdába, ott alkalmasabb lesz a gondolkodás.

Vaszja Nem, ne tessék már tönkretenni a fiatalságomat, Tarah Taraszics; legyen úgy, ahogy parancsolni tetszik.

Hlinov Nem soká gondolkodtál, testvér.

Jön Arisztarh.

Harmadik jelenet

Voltak, Arisztarh

- Hlinov Hol bujkálsz, én édes testvérem...?
- Arisztarh Várhass, te rusnya! (*A cselédséghez.*) Ti itt részegen lödörögtök a kertben, hát vigyázzatok, bele ne lépjetek a csapdáimba, görénynek tettem ki. Szép kis személyzet! Akár a gazda. Van ott nekem a fa alatt egy sárkányom is.
- Hlinov Minek neked a sárkány? Elég ostoba vagy, testvér! Még megharap valakit.
- Arisztarh Te meg lám, milyen okos vagy. Papírból van az. Én ragasztottam, száradni tettem oda.
- Hlinov Mi célból?
- Arisztarh Este felelesztjük a csónakról, lampionnal. A csónakra meg olyan masinát szerkeszték, kézihajtásút, a kerekeket már meg is rendeltem, hogy olyan lesz, mint a gőzhajó.
- Hlinov Csakhogy, testvér, én neked azt parancsoltam, hogy gondolkozz, hova tegyük magunkat máma este.
- Arisztarh Azt már kigondoltam, mindjárt elmondom. (*Széket hoz, leül.*) Halljátok-e! Nem messze tőlünk van egy földesúr, Hvatszkij a neve. Szép birtoka volt, de mindent eltékozolt különféle ötletekre. A házat egészen tönkretette, a kályhákat és a közfalakat lebontatta és az egészből színházat csinált, ő maga meg a fürdőházban lakik. Vett díszleteket, különféle jelmezeket, parókákat, kopaszokat is meg másféléket is; csak nincs, akinek azt a színházat mutogassa, játssza. Most nagyon meg van szorulva pénz dolgában, mert az egész földjén krumplit ültetett, keményítőt akart belőle csinálni, de mind ottfagyott a mezőn, ott is maradt a földben; már meg Asztrahánba akar menni halenyvet gyártani; most eladja az egész színházat egy pofa bagóért.
- Hlinov Testvér, minek adod elő nekünk ezt az egész históriát?
- Uraság Várj csak, abból mintha kisülne valami.
- Arisztarh Világos, a levegőbe nem karattyolok. Hallgass ide, te rusnya, mi jön aztán! Most én mindjárt odakocsizok, megveszem az összes jelmezt. Este pedig mindenkit felöltöztetünk rablónak; vannak neki olyan nagy, tollas kalapjai. A mi rablónk nem oroszok lesznek, hanem olyanok, mint a színházban szoktak lenni, tudom is én, hova valósiak, nem tudom megmondani. Amit nem tudok, azt nem tudom. Magunk is felöltözzünk; én remete leszek.
- Hlinov Miért remete?
- Arisztarh Nem értesz te ehhez! Én tudom, mit miért mondok. A rablók közt mindig van egy remete. Úgy mulatságosabb. Akkor mind kimegyünk az erdőbe, az országút szélére, a kunyhó mellé. A nagyságos urat rablóvezérnek öltöztetjük, mert olyan szigorú képet van, meg nagy a

bajusza. Tégedet is rablónak öltöztetünk, rajtad nem is kell sokat alakítani, úgyis ahhoz hasonlítasz, az erdőben, éjjel kiköpött rabló leszél.

- Hlinov Csak meg ne feledkezz magadról, testvér!
- Arisztarh Füttyülőkkel fogunk füttyentgetni a bokrokban, megállítjuk a járókelőket, mindet a vezér elé vezetjük. Valamennyit megijesztjük, leitatjuk, aztán útjára bocsátjuk.
- Uraság Pompás kiagyalás.
- Hlinov Megjárja. Nagyon érdekes elfoglaltság lesz. Akkor hát menj, én addig szundítok egyet. *(El.)*
- Uraság Mi a néppel előbb próbát tartunk. Remek história lesz, nemes és kellemetes história. Vidám, az ördög vigye el, már majd megdöglöttem az unalomtól. *(El.)*
- Vaszja odamegy Arisztarhhoz.*
- Vaszja Arisztarh bácsi, Hlinov mellett döntöttem.
- Arisztarh Az a te dolgod.
- Vaszja De mégiscsak megszáll a kétség! Újra meg újra eszembe jut: nem lenne-e jobb katonának menni! Ha nem volna olyan nehéz, én mindjárt... mert ami a hősi szellemet illeti...
- Arisztarh Ez az: a hősi szellemeddel be is álltál udvari bolondnak.
- Vaszja Nem tehettem egyebet. Rettenetes! Pedig, ha összeszedném a bátorságomat, gondolom, micsoda dolgokat tudnék elkövetni!
- Arisztarh Elég lesz! Ugyan már! Túl sok fehér kenyeret ettél te. Kurta a bátorságod, jobb, ha nem is hencegsz. He-he-he! Nagy senki vagy te, a sütnivalód se sok! Egész életedben morzsán élsz, sose fogsz egy egész falatot látni, adod a hetykét, hogy ne tartsanak egészen fatuskónak. Mindig csak kapálódzol, csúszol-mászol, nehogy egészen arccal merülj a sárba.
- Vaszja Ez így van, de...
- Arisztarh Fiatalkorban, amikor még fénylik bennünk az úr képmása és hasonlatossága, úgy gondolom, nem jó dolog cigánykereket hányni. Persze semmi közöm hozzá, de szóba került, hát megmondtam.
- Vaszja Ebben igazad van. Aztán van még egy gondom: mit szól majd Parasa, ha Hlinovnál maradok, mint előénekes? Eh, mit törődöm én az emberekkel. Ha szeret, akkor gondolkodjék az én eszem szerint. Hogy nekem mi a jobb. Minden szentnek maga felé hajlik a keze. Nem igaz, Arisztarh bácsi? Hej, micsoda tűzről pattant énekes leszek én nálatok!
- Mindketten el.*

2. kép

Tisztás az erdőben. Balra cserény, amelyben szénát tartanak, az oldalánál, a néző felé két fatönkre fektetett deszka, padnak használatos; jobbra két-három tönk és egy kivágott, száraz fa. A színpad mélyén fa fa mellett, mögöttük látszik az út, azon túl mező és a távolban falu. Alkonyat.

Első jelenet

Narkisz

Narkisz

(kint) Hó! Vinné el az a...! Hová hajtottam én? Ez aztán a sűrűség! Itt nemhogy kocsival, de még gyalog se vágja át magát az ember! *(Bejön.)* És hogy a csudában kerültem én ide? Elbóbiskoltam, úgy látszik. *(Megáll.)* Ez meg miféle kacsalábon forgó kunyhó? Cserény! Ejnye! Hisz én már másodszor jutok el egy és ugyanarra a helyre. Kerültem egyet. Nem tiszta dolog ez! Szenteltessék meg a hely, amelyen állok. És hogy mehettem így körbe-körbe, nincs még olyan késő, még egész világos van. Nem, azt kell gondolnom, hogy tán elbóbiskoltam. És még ha ki tudja, mennyit ittam volna ezekkel a muzsikokkal. Pedig dehogy! Mit is ittam? Isten, segíts visszaemlékezniem! Két pohárral meg egy félpohárral. Meg két teáscsészével és még egy félcsészével. Meg egy pálinkáspohárral. Minek számoljam! Adja Isten egészségemre! Hálistennek énnekem egész olyan, mintha vizet innék, más ember tán még vízből ne bírna el annyit. De utána számlálni vétek. Azt mondják, attól összeszárad az ember, az utána számlálgatásból... Mindössze négy versztányira vagyok hazulról, mégse sikerül sehogyse hazajutnom. Megyek, kivezetem a lovat az útra, ott aztán olyan szórok rá, hogy egy szempillantás alatt otthon leszünk. Mégiscsak gyalázat! A gazda elküldött, hogy intézzek el valamit, én meg elkallódtam; és még hozzá ezt tessék meggondolni: becsípve! *(El.)*

Az erdőből libasorban kijön Hlinov, ingujjra spanyol köpenyt kanyarított, fején bársony barett tollakkal, Arisztarh kapucinus barátjának öltözve, az uraság, utána pedig párosával Hlinov emberei különféle ruhákban, köztük Vaszja; végül két kosarat hoznak inni és enni-valókkal.

Második jelenet

Hlinov, Arisztarh, uraság, Vaszja és cselédség.

Hlinov

(az útra akar kimenni) Mars!

Arisztarh

(visszatartja) Várj, rusnyaság! Hová?

Hlinov

Kocsin ment erre valaki, testvér.

- Arisztarh Hát aztán?
- Hlinov Meg kell szemlélnem, vagy sem?
- Arisztarh Nekünk még korai elhagyni az erdőt, nagyon világos van. *(Kinéz az útra.)* Mindjárt meg is mondom, ki hajtott erre. Ez Narkisz, a Kurosz-lepov segéde, a gazdája kordélyán. Elküldték máshová. Hej! Hogy dülöng! Alighanem elbóbiskolt. Merre fordul ez a csudabogár? No, a ló maga is tudja, mit csináljon, kiviszi az útra.
- Hlinov Testvér, te tervelted ki, te is szabd meg a rendjét.
- Arisztarh Hadd álljon az egész! Itt lesz a pihenőhelyünk. Uraságod és Hlinov földbirtokos, ti üljete a padra a cserény mellé: ott nem látnak benneteket az útról. A kosarakat vigyétek be a cserénybe.
- Hlinov Markotányos, készíts harapnivalót, hadd javítsuk fel magunkat!
- Hlinov és az uraság leül a padra.*
- Arisztarh Most pedig elosztjuk az embereket. Ti ketten felmentek a dombra, ti ketten a hídhöz, jól elrejtőztek ám a bokrokban. Arra a mezei útra nem kell senki, ott csak parasztok járnak meg zarándokok. Ti, ha gyalogost, vagy kocsit láttok jönni, előbb csak engedjétek el magatok előtt, aztán füttyöljetek. Ti többiek meg ott a közelben üldögéljetek a cserjésben. Csak üljete, zajt ne üssetek, ne énekeljete, fejt vagy írást ne játszatek, ne ökleljéte egymást. Ha én füttyölök, előjöttök. *(Odamegy Hlinovhoz)*
- Hlinov Mi meg mit kuksolunk itt, testvér? Első gondod az legyen, hogy nekünk ne fogyjon ki az elfoglaltságunk. Mert amint nekem nincs elfoglaltságom, mindjárt búskomorságba eshetek. A búskomorság pedig rossz gondolatokat plántál az ember fejébe, azoktól én még hirtelen le is soványodhatok.
- Arisztarh Miért unatkozánk? Micsoda csönd! A legszívesebben sohasem hagynám itt az erdőt; milyen csodás az este!
- Hlinov Hogyhogy csodás az este? Mi szép van rajta? Érted te ezt, testvér? Nyári este attól tud kellemetes lenni, hogy jót pezsgőzik az ember, lehűl, hát finoman csúszik. De pezsgő nélkül mit ér az este? Nagyságos úr, ne nézzünk a fenekére egy butéliácskának?
- Füttyszó*
- Arisztarh Megállj! *(Füttyöl.)*
- Az erdőből előjönnek Hlinov emberei.*
- Csend!
- Narkisz *(kint)* Hó-ha! Hogy elvinne a ... Hej, enne meg a farkas! Hová vittél? Hó!
- Arisztarh Megyek, megnézem. *(Odamegy a bokorhoz és visszajön.)* Ez Narkisz; eltévedt az erdőben. *(Hlinovnak.)* Nesze zsákmány!

Narkisz *(kint)* Ez aztán a história! Innen semmiféle erőfeszítéssel ki nem lehet vergődni. A farkadnál fogva kell téged visszarángatni. És hová jutottam? Körül kell nézni.

Arisztarh *(az emberekhez)* Kerítsétek be! Amint én jelt adok, megragadjátok és ide hurcoljátok.

Jön Narkisz. Hlinov emberei minden oldalról körülveszik.

Harmadik jelenet

Voltak, Narkisz.

Narkisz *(körülnéz)* No, ez aztán...! A cserény! Már megint itt vagyok, harmadszor is. Derék dolog! Hát ha ebben nincs ördögösség...! Akárhogy is vesszük, ez nyilvánvaló! Már sötétedik és megszáll a félelem. Ő űzi velem a tréfáit. Most bújt ő elő, amikor sötétedik, itt az ő ideje. Világosan nem jön elő soha, ez a rend, olyankor nem tud... Hát tréfálni csak hadd tréfáljon, csak a maga valóságában meg ne mutatkozzon. Azt mondják, a látása oly igen fertelmes, hogy nincs az a bátor ember, aki szembe merne nézni vele. Mikor jutok én most haza? Nem, elég volt! Most majd kantárszáron vezetem, akkor nem nyomhat el az álom. Csak ő elibém ne toppanjon, mert akkor, attól tartok, még a lovat is szélnek ereszteném. Nem, most már haza jutok; nem vagyok én gyáva legény. De persze, ha egyenesen az orrom előtt felbukkan a földből, akkor megije... *(Indul a kocsija felé.)*

Arisztarh jelére Hlinov egyik embere elállja az útját.

Már itt is van... Na, szépen vagyunk! Hát nem itt van?! Megfordulok a másik oldal felé, szíjjel se nézek. *(A másik irányba indul.)*

Egy másik ember is elállja az útját.

Itt a másik. No de ilyet!

Arisztarh kijön a cserény mögül és jelt ad, hogy ragadják meg.

Ez meg a harmadik! Tele van velük az erdő! Ez már, úgy látszik a legvalódibb. A mámor is kiszállt a fejemből. Kiabáljak, vagy ne kiabáljak? De minek kiabáljak? Az erdei manón kívül senki se válaszol. *(Kezével Arisztarh felé int.)* Szenteltessék meg a hely, ahol állunk! *(Suttog.)* Nincs hatása! No, most végem van!

A szolgák karon fogják és Hlinovhoz vezetik. Mások bort és poharat hoznak. Az uraság jelzi, hogy most innia kell.

Ez azt jelenti, hogy inni kell? Ez tán valami varázssital? Talán szét is tépi az embert?

Az uraság tagadóan rázza a fejét.

Igaz a szavad? Akkor hát, mit nekem, megiszom. *(Iszik, újra töltenek neki.)* Vagyis hogy újra? Nem baj, az első lecsúszott, ahogy kell. Még egyet. *(Iszik.)* Köszönetássa. Most pedig engedelmmükkel hadd kérdem meg, kifélék maguk? Emberek, példának okáért, vagy valami más-félék.

- Uraság *(mély basszushangon)* Rablók vagyunk.
- Narkisz Rablók? Nem is olyanok. Inkább hasonlítanak azokhoz, akik nem magunkfajták, ezt nem éjjel kell mondani, hanem nappal, különös-képpen ez itt. *(Arisztarhra mutat.)* Ez valami szörnyűség, pláne éjjel az erdőn.
- Arisztarh Reszkess...!
- Narkisz Úgyis reszketek. Reszket nekem mindenem.
- Uraság Mi idegen földről valók vagyunk.
- Narkisz Csakugyan! Ide tetszettek érkezni? És agyongyilkolással is tetszenek foglalkozni?
- Uraság Nem.
- Narkisz No most már könnyebben érzem magam. Biz az jó dolog, hogy emberéletben nem tetszenek kárt tenni. De akkor jócskán tetszenek rabolni?
- Uraság Nem.
- Narkisz Hogyhogy nem? Hogyhogy nem? Mármint hogy nem rabolnak? Rosszul teszik. Maguk idegen földről valók, nem ismerik a mi népünket. A mi népünk egyszerű, békés, türelmes nép, azt mondom neked, ötlet ki lehet rabolni. És melleleg van itt sok olyan, aki azt se tudja, hová legyen a sok pénzével. Így igaz. Itt van Hlinov, miért ne rabolnák ki ötlet? Neki az még jót is tenne.
- Hlinov Hogy mersz, testvér...
- Arisztarh *(félelmetesen)* Hallgass!
- Narkisz *(az urasághoz)* Tudod-e, mit mondok, barátocskám? Adass nekem még egy pohárkával. Az ijedtségtől, vagy mitől szinte didergek.
- Az uraság bólint.*
- Narkisz Aztán azután csinálhattok velem, amit akartok. Nektek a borotok is olyan, hogy: import! De, drága barátom, nálunk a kereskedelemben annyi a csalás. *(Bort adnak neki, kiissza.)* Egyszóval ti nem raboltok.
- Uraság Nem rablunk.
- Narkisz Akkor mit csináltok velünk?
- Uraság Elcsípünk, leitatunk, szélnek eresztünk.
- Narkisz Ez nagyon jó. Ez csudajó.
- Arisztarh Tetszik?

Narkisz Mi jobb ennél? Soha ilyet nem hallottam és ha valaki mesélné, nem hinném.

Uraság Akarsz felcsapni rablónak a mi bandánkba?

Narkisz Rablónak? És milyenek nálatok a feltételek? Közös kasszára dolgoztok, vagy bért kaptok a gazdától?

Uraság Bért.

Narkisz Ellátás? Saját költségre, vagy a gazda adja?

Uraság A gazda.

Narkisz Jó feltételek. Én a legeslegnagyobb örömmel... de nézd csak, pajtás... *(Hlinov embereit nézi.)* Mit állnak ezek itt? Kergesd el őket, ne félj, nem szököm meg. Üljünk le a gyepre, szeretem én a jó társaságot.

Arisztarh intésére az emberek szétszélednek. Narkisz, Hlinov, az uraság és Arisztarh leül a földre.

Hallgass ide, egyetlen barátom, hogy szólítsalak, nem tudom. Mennék én szívesen... de nem megyek.

Uraság Miért nem?

Narkisz Nekem most olyan életem van... Olyan életem! Gyöngy élet! Nem halok éhen. Mindenem megvan - első minőség. A gazdám buta. Most is engem küldött, hogy a rét bérletét letárgyaljam a muzsikokkal; nem nagyon tisztellem. De a gazdánéval, avval szerelemben vagyok meg teljes egyetértésben.

Arisztarh Nem hiszem.

Narkisz Pedig ez így igaz. Hogyne! Nem beszélek a levegőbe. Ami a kosztot illeti, meg minden egyebet... mindent. Most mindjárt, ha hazaérek... gyertek hozzám vendégségbe. Rögtön bort rendelek neked, pajtás, mindenfélét: vöröset, fehérét, rumot, mindent. És egyszercsak azt mondom: hozzá ide ezer rubelt! De ebben a szempillantásban! Idehozza!

Arisztarh Hazudsz!

Narkisz Így igaz! Nem is először! Hoz a kettőt is, csak sikerüljön ellopni az urától. Szörnyen szeret. Azt mondom neked, egyetlen barátom, rettenetesen szeret, azt szó el nem mondja. Nemrégiben kétezret hozott sajátkezűleg. Én azt rögtön a párnám alatt a kisládába... csattan a kulcs, aztán fel a kulccsal a kereszt mellé a nyakamba. Most is, ha megérkezem, rendelek ezret - és be a ládába és csett a kulccsal; mivelhogy én, drága barátom, kereskedő akarok lenni. Tudom én, hogy mi kell nekem. Hanem hallod-e kedves pajtásom, én nem bánnék még eggyel...

Arisztarh Úgy látszik, szereted.

Narkisz Nem is az, hogy szeretem, hanem, hogy érzésem szerint nagyon jót tesz nekem.

Arisztarh Parancsolj! Fő, hogy jól essék, borunk van bőven. *(Odahív egy szolgát.)* Ezek itt majd segítenek neked a lovat kivezetni. *(A szolgához.)*

Gavrilo De mi a baj, kedves? Megyek, hozok vizet. Ott valahol volt egy forrás.
 Parasa Menj, menj!
Gavrilo indul. Több oldalról füttyülés. Gavrilo visszafordul.

Gavrilo Füttyülnek.
 Parasa Mit beszélsz! Én nem hallom.
 Gavrilo Az erdőben füttyülnek.
 Parasa Semmi az, valaki bolondozik... Csak menj.
Gavrilo elmegy. Ekkor a füttyülés erősödik. A bokrok közül kilép az uraság; amikor Parasát meglátja, odafut hozzá. A lány rémülten mered rá. Néhány helyen megjelennek Hlinov emberei.

Ötödik jelenet

Voltak, az uraság, Hlinov emberei.

Uraság Szépség! Végre megtaláltalak! *(Kézen fogja.)*
Parasa menekülni akar, de ereje elhagyja. Az uraság támogatja, egyik karjával átölelve.

Gavrilo *(felkap egy nagy, bütykös ágat, az uraságra veti magát)* Ne merj hozzá nyúlni! Inkább itt halok meg, de nem engedem, hogy hozzáérj!
Az uraság elsüti a pisztolyát, Gavrilo elesik.

Parasa Jaj, megölték, megölték! *(Kezével eltakarja az arcát.)*

Gavrilo *(feltápáskodik és megtapogatja magát)* Nem, úgy látszik, élek. Gondolom, csak az ijedségtől... Csak elszédültem. Mi ez, uramisten! *(Feláll.)*
Az uraság intésére odafut néhány ember és elhurcolja Gavrilot.

Uraság Nem ismersz meg engem? Ó, én már régóta szeretlek. Miért tettél boldogtalanná? Elhagytam az emberek közösségét, elbujdostam az erdőbe, rablóbandát toboroztam. Végre a kezemben vagy. Enyém leszel. Ó...!

Parasa *(igyekszik kiszabadulni, de ereje fogytán van)* Jaj, nem, nem! Nem kell, semmi sem kell! Engedj el! Könyörülj... Kérlek, könyörgök, könyörülj! *(Csaknem sűgva.)* Én már nem vagyok a magamé. Másé vagyok, Vaszjáé... Vaszja! Vaszja! *(Elájul.)*
Az uraság leülteti a padra a cserény mellett és támogatja. Jön Hlinov és Arisztarh.

Hatodik jelenet

Parasa, uraság, Hlinov, Arisztarh és Hlinov emberei

- Hlinov Micsoda lövöldözés ez?
- Uraság Gyertek gyorsan! Micsoda szépséget zsákmányoltam! Úgy látszik, nagyon megijedt, segíteni kell rajta valahogy.
- Hlinov Testvér, ez első minőség. Helyeslésemmel találkozok.
- Arisztarh *(odafut)* Ó, ti barbárok! Hisz ez az én keresztlányom, Parasa, Kurosz-lepov lánya. *(Hlinovhoz.)* Küldj gyorsan kocsiót, hazaviszem.
- Hlinov az egyik emberét elküldi.*
- Arisztarh No, uram, te is jól kiválasztottad, kit bántsál! Látom, annyi eszed van, mint egy kisgyereknek. Adjátok csak ide, haramiák, nem a magatok-fajta részeg disznókhoz illik ez a lány! Hol vagytok ti ötöle? *(Leül a padra Parasa mellé, zsebkendőjével legyezi.)* Vízet!
- Szolgák futnak vízért.*
- Hogy mertek hozzányúlni szennyes mancsotokkal? Kis galamb ő, ti meg az ördögnél is alig vagytok jobbak. Hát tréfa ez? És én bolond fejjel még szórakoztatni akarok benneteket! Ideje volt már rájönnöm, hogy nálatok nincs tréfa sértés nélkül. Legjobb mulatságtok, ha szegényeket és védteleneket sértegettek. *(Hozzák a vizet, Arisztarh néhány cseppet Parasa önt.)* Talán nem elég sérelem érte azt a kislányt, hogy ti is bánjtátok? Otthon teljesen elnyomták, épp hogy kitepte magát valahogy...
- Parasa lassankint eszméltre tér, hallgatózik.*
- ... elment zarándokútra, Isten védelmét kérni... Az apja, álmos, csipás szemével, a mostoha sugalmazására máma reggel meghagyta a rendőrfőnöknek, hogy csípje el és katonával kötélén kísértesse végig a város-on szégyenszemre; otthon a padlásra zárják félévre, ha nem egésze.
- Parasa *(feláll és mintha lázasan félrebeszélne)* Katonával végig a város-on? A padlásra? Hol van? Hol a rablóvezér? Gyerünk! Együtt menjünk! Én is veletek...
- Uraság és Arisztarh Hová?
- Parasa A városba, a városba! Én magam... *(felkiált)* Engem meg nem szégyenítenek! Én nem kuksolok a padláson! Felgyújtom a saját házunkat négy sarkán! Gyerünk! Vezetlek benneteket! Egyenesen oda vezetlek! Adjatok valamit a kezembe... Puskát!... Tűzcsóvát... sok tüzet... *(Erejét veszve összecsuklik.)*
- Arisztarh Parasa! Mit beszélsz! Az Isten szerelméért! Én vagyok itt, a kereszt-apád. *(Leveti a kámzsáját.)*
- Parasa *(nézi)* Keresztapám!

Arisztarh Az, az keresztapád! Arisztarh! Megismersz már? Csak tréfáltunk. Ez itt Hlinov, a vállalkozó! Hallottál róla? Olyan rusnya. Dolga nincs, pénze meg sok van, hát rendetlenkedik.

Parasa Hol van Gavriło?

Arisztarh *(megfordul)* Hol van Gavriło?

Egy szolga Kitépte magát a kezünkből és elszaladt.

Arisztarh Na, most fut és felzargatja az egész várost. De mi kocsin hamarabb odaérünk. Tudod-e, Parasa, hogy Hlinov kiváltotta Vaszját a katonaságtól?

Parasa Kiváltotta?

Hlinov Négyszáz rubelem bánja, ezüstben.

Arisztarh De hol van Vaszja? Velünk jött.

Hlinov Hol van Vaszja? Vaszkát idehívni!
Vaszja kijön az erdőből.

Hetedik jelenet

Voltak, Vaszja

Parasa Vaszja! Vaszja! *(A nyakába borul.)*

Vaszja Mit csinálsz? Ennyi ember előtt nem való.

Parasa Hát szabad vagy?

Hlinov Most én neveztem ki énekesemmé.

Parasa *(meghököl)* Énekessé?

Vaszja Hát aztán? Valamivel csak kell foglalkozni, kenyeret keresni.

Hlinov Most én ötöt ezért a pénzért egy évre jobbágyommá fogadtam.

Parasa *(ijedten)* Jobbágygá?

Arisztarh Ezzel dicsekszik! A jótevő! Emberből udvari bolondot csináltál.

Hlinov És ha udvari bolondot is, testvér. Ki tilthatja azt nekem! Vagyona nincs; a pénzemért olyan munkát osztok ki rá, amilyen nekem jólesik. Úgy látszik, az neki is tetszik. Bolondnak szegődött, legyen is bolond. Vaszka, tartsd be a távolságot. A macskaasztalhoz! Kisasszony, nem parancsol egy kis szórakozást? Mindjárt rendelek valami vidámat. Hej, népeim! Vaszka, fogd a csörgős dob, mókázz, trillázz!
Vaszja hátrább megy.

Parasa *(könnyek közt)* Vaszja! Vaszja!

Vaszja *(odamegy hozzá)* Mi a baj?

Parasa *(könnyek közt)* Vaszja, miért fogadtad el azt a pénzt?

Vaszja Mentem volna inkább katonának?

Parasa Igen, igen. Már imádkoztam is érted... Én határoztam. Igen, igen, katonának... Fájdalmas, de legalább becsületes... Hisz elhatároztuk; hisz megbeszéltük; te akartál... Te, csak nem... csak nem...

Hlinov Vaszka, a helyedre.
Vaszja hátrább megy.

Parasa Csak nem... lettél gyáva?
Vaszjának odaadják a csörgősdobot. Némán fogja.
Felelj! Felelj nekem! Gyáva lettél? Megijedtél?
Vaszja dühösen megrázza a csörgősdobot.
Ilyen szép fiú, ilyen remek fickó és inába száll a bátorság? Itt áll a csörgősdobbal! Ha-ha-ha! Most esett csak rajtam az igazi sértés! Mi vagyok én? Mi vagyok én? Ő paprikajancsi, de mi vagyok én? Na, kinek kellek? Csak őérte éltem, érte szenvedtem. Én, a gazdag kereskedő lánya katonáné akartam lenni, kaszárnyákban élni vele, ő meg... Jaj, keresztapám! Nehéz ám énnekem... Önts belém lelket!... Az kell nekem most, lélek... de nincs! Megvert engem a sors, megvert... ő meg... ő meg... agyoncsapott. (*Arisztarh karjába ájul.*)

Arisztarh Kocsit, frissebben! Adja Isten, hogy élve odaérjen! Szegénykém, szegény kis mártírom!

Ötödik felvonás

Az első felvonás díszlete, este tíz óra.

Első jelenet

Matrjona lejön a tornácról és átmegy az udvaron. Kuroszlepov kicsit később kijön a tornácsra. A kapunál Szilan.

- Kuroszlepov Matrjona!
- Matrjona Mi kell még? Dédelgetni kell, mint egy kisbabát. Hát felébredtél, kinyitottad a csipádat?
- Kuroszlepov Gyere ide!
- Matrjona *(megfordul)* No?
- Kuroszlepov Mit hagysz te engem egyedül? Éjszaka évadján.
- Matrjona Ha éjszaka évadja van, hát aludj! Mit akarsz még?
- Kuroszlepov Persze, hogy aludni kéne... de nekem nincs nyugtom... Hol van Narkisz?
- Matrjona Ne aggódj, megkerül. Nem gombostű az a Narkisz; ha azt elveszted, nehezen leled meg.
- Kuroszlepov Micsoda rend az...? Hogy merészel...! Látom, el kell már kergetni. A gazdája ügyében küldték, azt is megparancsoltam neki...
- Matrjona És ha itthon van?
- Kuroszlepov Akkor miért nem mutatkozik?
- Matrjona Hátha alszik? Ő is ember, vagy nem?
- Kuroszlepov Vagyis nincs egészen magánál.
- Matrjona Te tán egészen magadnál voltál, amikor az előbb hazajöttél Hlinovtól? Ott ül egy ember, szemközt veled és tart a válladnál fogva. Nappal, a városon át.
- Kuroszlepov Mindenki tudja, hogy én vagyok a gazda. De ő micsoda?
- Matrjona Amilyen az úr, olyan a szolgája. Kin vegyen példát, ha nem a gazdáján?
- Kuroszlepov Mit bolondítasz engem? Még nem vesztettem el egészen az eszemet. Akit megbízással küldtek el, kötelessége-e annak jelentést tenni? Mondd csak, kötelessége?
- Matrjona Holnap tán nem lesz nap? Majd megbeszélitek. Végre is nem állam-ügyben járt.
- Kuroszlepov *(ijedten)* Matrjona! Matrjona!

Matrjona Mi van veled?

Kuroszlepov Nézz fölfelé! Odanézz!

Matrjona Ó, Pavlin Pavlinics, hogy tudsz egy asszonyt hirtelen így megijeszteni? Minket olyan gyengécskének teremtettek, hogy minden kicsiségre tudomisen... Ilyesmivel egyszer még meg is nyomorítasz! A szívverésem is elállt. Alig élek, minden mintha üres lenne.

Kuroszlepov Fölfelé nézz, ha mondom!

Matrjona Minek?

Kuroszlepov Szakad?

Matrjona Mi szakad, te eszelős?

Kuroszlepov Az ég.

Matrjona Ugyan, menj már! Elmondtad a magadét, elég lesz. Eriggy aludni! Nem lehet téged már kibírni. Csak megkötözni és be a bolondok házába. Hogy szakadhat le az ég, amikor meg van erősítve. Nem azt mondják, hogy hatalmas az ég? Menj aludni! Menj feleselés nélkül. Egy perc nyugta sincs tőled az embernek.

Kuroszlepov *(elmenet)* Aludni? Jó, aludni. Megyek.

Matrjona Te, mit dugtál ott be a csizmád szárába?

Kuroszlepov Pénzt.

Matrjona Sokat?

Kuroszlepov Egy híján hatszáznegyven rubelt.

Matrjona Kiejted a csizmád szárából, aztán megint komédiát csapsz.

Kuroszlepov Nem, most tudod, hová teszem? Van a hálósobában egy kis zsák dió, oda dugom a dió alá, egész a fenekére, hadd maradjon ott holnapig. Ott meglesz, a dió alatt. *(El.)*

Matrjona Szilantij!

Szilan *(odamegy)* Mit akarsz?

Matrjona Mi van Narkisszal?

Szilan Semmi, már felébredt. Most fésülködik.

Matrjona Hol járt így?

Szilan Talán kevés az alkalom? Csak a kedv legyen meg hozzá. Muzsikokkal alkudott, egy egész faluközösséggel.

Matrjona No és?

Szilan Csak ennyi. A parasztoknál nincs országháza, nincs szenátus, ott csak egy ház van, abban intézik a faluközösség ügyét.

Matrjona Aha.

Szilan Persze. Meg van szabva a rend, azt nem való megzavarni. Nos, magad is megítélheted, mi lesz, ha valaki esendő. Itt is van már a Narkisz.

Eltávolodik Matrjonától, később kimegy a kapu elé. Jön Narkisz.

Második jelenet

Matrjona, Narkisz.

- Matrjona No, te csavargó! No, te csavargó! Várj csak, várj, kapsz a gazdától.
- Narkisz Nem nagyon félek. Ne is ijesztgess! Ma este különb veszedelmeket láttam, mégsem ijedtem meg. Ha neked volna dolgod ilyen szörnyűséggel, majd meglátnám, mit szólnál. Ott az egyikén olyan csizma volt, hogy te magától a csizmától világgá szaladtál volna. Hát még milyen kalapok! Csupa tollas! Egyiknek meg zsák volt a fején posztóból.
- Matrjona Ilyen tobzódás után lehet ám álmodni. Két napig is arról mesélhetsz.
- Narkisz Annyit csak tudok tán, hogy mi volt az álom, mi nem. Ha nem is magam ijedtem meg, azért csak összetört. Nekem most jó gyógykezelés kell.
- Matrjona Miféle gyógykezelés?
- Narkisz Rum, egy üveggel, vagy kettővel... Éjszakára meg forró ital kell.
- Matrjona Inkább hársfateát ihatnál.
- Narkisz Ne fecsegi! Kamillát ne igyak? Kell is nekem ez a nedvesség a hasamba! Megmondtam: rumot. Jobban ismerem a magam természetét.
- Matrjona Honnan szerezzem?
- Narkisz Keresd! Ha sötétben nem találod, gyújts lámpást.
- Matrjona Olyan szörnyeteget, mint te vagy, még nem szült ez a világ.
- Narkisz Igaz is, a rummal együtt hozzá ki nekem ezer rubelt; számításom szerint nekem most épp ezer rubel hiányzik.
- Matrjona Nem, nem, nem! Semmi áron! Ne is célozgass rá!
- Narkisz Nem célozgatok én, hanem nyíltan beszélek. Máskülönben a küszöbömig sem engedlek. A holnapi napon, amikor a gazdának beszámolok, minden viselt dolgotat kiteszem elébe a tenyeremre.
- Matrjona Nem én voltam-e az, te pimasz, aki jót tettem veled, ahol csak értem? És most te nem szánod meg a jótévedtet?
- Narkisz Hányszor megmondtam már, hogy én nem szánok soha senkit. Ne is reménykedj az én szánmamban.
- Matrjona Ó, gyilkosom, gyilkosom!
- Narkisz Hallod, csendben legyél, ne csinálj idő előtt botrányt.
- Matrjona Hol vegyek én annyi pénzt?
- Narkisz No, ha valamicske hiányzik belőle, azt megbocsátom.
- Matrjona De hogy menjek be hozzád? Szilantij észrevesz.

Narkisz

Így ni: vedd fel az urad kaftánját vagy köpönyegét, tedd a fejedre a kalapját. Ha meg is lát Szilantij, azt hiszi, hogy maga a gazda jön hozzám veszekedni. Én meg most megyek, felteszem a szamovárt, hadd melegedjek át...

Bemegy a melléképületbe, Matrjona pedig a házba. Szilan bejön a kapun.

Harmadik jelenet

Szilan, majd Matrjona

Szilan

Széjjelmentek. Csodálatos! A rendőrfőnök meg vár. Menjek-e, mondjam-e neki, hogy elmehet haza? Elég lesz már neked, mondok az éjszakából. Eriggy, mondok, szegény kis öreg, eriggy haza! Ez is micsoda foglalkozás! Hát ne essen meg rajta az ember szíve? A lakosság most alszik, ő meg őriz. De kit is őriz? Kit? És még őt vonják felelősségre. Ezt nem vette észre, amott felületes volt. Hej, te a polgár nyugtot akar. De minek az neki? Tán túlerőltette magát a munkában? Leitta magát, teleette magát, azután be a tollas ágyba, akár a fadarab. Soha semmiféle szolgálatot nem teljesített, hadjáratot nem küzdött végig, sosem kellett fenéig ürítenie a keserű poharat; hever, mint a kandisznó és azt mondja: a te dolgod, hogy megóvjál minden bajtól. Nem, kinek hogy, de én sajnálom a mi öregünket. Először is öreg, nyomorék...

Kijön Matrjona köpenyben és sapkában.

Mi a csuda! Kijött a gazda! Nagyon meglepő dolog, mert ilyenkor őtet, hacsak hévérrel nem, vagy daruval, senki fel nem emeli... (*Odamegy Matrjonához.*) Mi kell neked? Tán nem jön álom a szemedre? Ne aggodalmaskodj, itt vagyok én.

Matrjona

(elváltoztatott hangon) Eriggy a kapu elé! Mi keresnivalód van itt?

Szilan

A kapu elé parancsolod...? Voltunk mink már a kapu előtt is.

Matrjona

Lódulj, ha mondom!

Szilan

(magában) Ehe! Hát így! (*Matrjonához.*) Megyek, gazda, megyek egész éjjel ott fogok ülni a kapunál - nem kell nyugtalankodni. (*A kapuhoz megy.*)

Matrjona bemegy Narkiszhoz.

Nem, ezek buta tréfák! Engem nem csapsz be. Rövideket lépsz, elcserélted a lábaidat? És mi volt a kezében? Valami kis zsák; biztos diót visz Narkisznak, szórakozásul. (*Odamegy a kertkapuhoz és kinyitja.*)

Belép Arisztarh és Parasa.

Negyedik jelenet

Szilan, Arisztarh, Parasa, majd Gradobojev, Vaszja, Szidorenko, néhány rendőr és rokkant katona.

- Szilan Hát ti meg hogy kerültök ide?
- Arisztarh Egy szarka hozott bennünket a farkán. Járt már itt?
- Szilan Kicsoda? Tágulj, testvér, tágulj, nincs neked itt semmi keresnivalód. Ha van valami, a gazdával egymás közt elintézzük. Nem trombitáljuk ki a nagytrombitán.
- Arisztarh Velem ne erőszakoskodj! Engem a rendőrfőnök küldött, én meg ő ügyelünk a tiszta lelkiismeretre.
- Szilan Akkor hát azt mondd! Ő már járt itt, testvér, járt itt. *(Parasához, meghajlással.)* Válgék egészségedre az imádság.
- Parasa Isten irgalmas volt hozzám.
- Arisztarh *(Parasához)* No, menj, szépség, menj a kis fészkedbe, ne félj, lelkeimmel felelek. Baj lesz, de nem neked. Apádra ne haragudj, nem annyira rosszaságból teszi, inkább gyöngédségből. Mit van mit tenni? Éjjel a kakukk is hangosabb, mint nappal. Aki veled gonoszkozik, annak megcsípjük a nyelvét.
- Parasa bemegy a házba.*
- (hangosan)* Tűzre-vízre vigyázzatok!
- Jön Gradobojev, Vaszja, Szidorenko, néhány rendőr és rokkant katona.*
- Gradobojev *(Szidorenkónak)* Állíts őrséget az ablakokhoz, ajtókhöz, kapukhoz, hogy légy se repülhessen ki. Ho-ho-ho! Még hogy én nem találok meg, ami elveszett! Hogy nem találok meg! Majd én megmutatom, megtalálom-e vagy sem! Megtalálom én, az orrát verem hozzá a pénzhez. Látod, azt mondom, látod? Nem találok? Látod-e már? Hogy pedig ne sértegezz öreg, érdemes tisztet, ezt a pénzt most zsebrevágom. Szidorenko, van nálad papíros, hogy megírassuk a határozatot?
- Szidorenko Van, nagyságos uram.
- Gradobojev A tanúk itt vannak?
- Szidorenko Itt ülnek a kapu előtt, nagyságos uram.
- Gradobojev *(Szilannak)* Most hozd a gazdát.
- Szilan Felköltsem, mi? Mi hasznunk belőle? Ha álmos, olyan, mint akinek elment az esze.
- Kuroszlepov kijön a tornácra.*

Ötödik jelenet

Voltak, Kuroszlepov

- Szilan No, itt jön magától. Most mit akarsz vele...?
- Kuroszlepov *(a tornácon)* Nesze neked dió! Matrjona! Matrjona, nem láttad, hol a dió? *(Az égre néz.)* Ó, Uramisten! Már megint szakad lefele. Most, most... Nem, nem szakadt le, de mintha felébe hasadt volna...
- Szilan *(Gradobojevhez)* Hallja, mit beszél?
- Kuroszlepov Matrjona! Szilan! Hé! Ki van itt eleven ember?
Matrjona megjelenik az épület ajtajában.
- Szidorenko *(elállja az útját)* Tilos!
- Matrjona Jaj! *(Vissza a melléképületbe.)*
- Kuroszlepov No, valakit gyilkolnak. Te meg élj, ahogy tudsz. A házban fosztogatás, az udvaron meg csupa rablás; látnivaló, hogy bekövetkezett az utolsó ítélet; az égen egy hasadás, nem tudni, mitől.
- Gradobojev Majd adok én neked prófétálást! Gyere ide, rég várunk már rád.
- Kuroszlepov Te meg kiféle-miféle vagy?
- Gradobojev Gyere is, ha mondom. Akadémikuskodásra nincs időnk!
- Kuroszlepov Á, te vagy az! Ez azért most könnyít rajtam. Barátom, már megint... Egész zsák diót.
- Gradobojev Megkerül.
- Kuroszlepov Az, te mindig csak azt hajtod: megkerül; de nem kerül meg semmi. Ígérni, azt tudtok...
- Gradobojev Hát akkor vedd tudomásul: a pénzed megkerült, csak kényes dolog hozzájutni.
- Kuroszlepov Hogyhogy?
- Gradobojev Meglátod magad! Menjünk együtt.
- Kuroszlepov Menjünk.
- Gradobojev Zsigunov, sorakoztasd fel az őrséget. Menet előre in-dulj!
Zsigunov és néhány katona a melléképülethez menetel.
- Kuroszlepov Megállj!
- Gradobojev *(Zsigunovhoz)* Állj!
Zsigunov megáll.
- Kuroszlepov Hallod-e mit akarok kérdezni tőled, hogy nyugtom legyen már... Nézz felfelé.
- Gradobojev Nézek.
- Kuroszlepov Megszakadt az égbolt? Úgy egy kicsit rézsút?

- Gradobojev Mi vagyok én, csillagász? Torkig vagyok én a dologgal anélkül is. Ha megszakadt, megfoltozzák. Mi közünk hozzá? Mars!
- A melléképület ajtaja kinyílik, megjelenik Matrjona köpenyben és sapkában.*
- Szidorenko *(nem engedi)* Tilos!
- Kuroszlepov Itt is van már az én halálom! Mi mindenféle csodát meg nem értem már, de ilyet még soha. Nem, az már nyilvánvaló, barátom, akárhogy forgolódom is, ebből ki nem keveredek. Mert odanézz! Itt állok én teveled és amott, a küszöbön megintcsak én.
- Matrjona, amint meglátja a férjét, elbújik a melléképületbe.*
- Gradobojev Majd látsz te még mást is, várj! Mars!
- Zsigunov a katonákkal behatol a melléképületbe, Gradobojev és Kuroszlepov utánuk.*
- Arisztarh *(Vaszjához)* Most van a te dolgod javulóban, Vaszja.
- Vaszja De most már szigorú leszek; hogy mert ő engem szégyenbe hozni! Miatta estem becstelenségbe... Katonának akart adni, én meg, az ő kegyelméből, kénytelen voltam jobbágysorba szegődni. Én most mindezekért bátran követelhetem a lányát. Mi ugyan kis emberek vagyunk, de bemocskolni azért nem hagyjuk magunkat. Nem, most már ide a lányoddal! Mindenki tudja, hogy a kerítésen át szoktam bemászni hozzá, ezt a városban nem lehet titkolni. Ennélfogva a vőlegénye vagyok. Nálunk ez a rend.
- Arisztarh Cselekedj, testvér, ahogy jónak látod.
- Vaszja Milyen az én jellemem, Arisztarh bácsi? Veszekedett egy jellem! Nem tűr sértést.
- A melléképületből kijön Gradobojev, Kuroszlepov, Matrjona, Narkisz megkötözve, Zsigunov és a katonák.*

Hatodik jelenet

Gradobojev, Kuroszlepov, Matrjona, Arisztarh, Vaszja, Szidorenko, Zsigunov, Szilan, Narkisz és katonák.

- Gradobojev *(Kuroszlepovhoz)* Érted már?
- Kuroszlepov Hogyne érteném, nem tegnap szedtek ki a pelenkából. No, hogy állunk, Matrjona Haritonovna?
- Matrjona Hát én tán a magam akaratától függök? Tudott dolog, hogy a Gonosz vitt tévedésbe. Őrá egyedül kell hát minden bűnt hárítani. Megzavart, megkavart - és kész... Akármennyire is elleneztem, akárhogy erősködtem is, bizony látnivaló: erős ám ő... Hegyekkel dobálózik, hát még mivelünk, bűnös emberekkel, akik tele vagyunk gyöngeséggel.

Kuroszlepov Igazán? Hegyekkel?... Tegnap azt szónokolta, hogy a tatuskájánál sokkalta jobb magának, hogy ott nagyon bánkódnak maga után; így hát most tessék őhöz átköltözni!

Matrjona Most már persze. Valahol csak ki kell magam sírnom maga miatt. Ki kel itt védelmemre? Legalább elpanaszolom a szülémnek, milyen szégyenbe hozott maga engem. Mivelhogy egész életemben ádáz ellenségem volt, hát mi jót várhatok most még magától. Hanem lesz még nekünk egy nagy ügyünk a bíróság előtt.

Kuroszlepov Nem félek. Maga most dugja el az orrát a párnába szégyenletében, holnap pedig, amint megvirrad, elszállítjuk.

Matrjona el.

Gradobojev No, így rendben is van, ez derék dolog.

Kuroszlepov *(Narkiszhoz)* Hát veled mi van?

Narkisz Ugyanaz.

Kuroszlepov Te most nem kapsz ám dicséretet.

Narkisz Hát lesz, ami lesz, de legalább kedvemre éltem. Kár, hogy nem csaptam fel máma rablónak! Az lett volna nekem való foglalkozás.

Gradobojev No, mit csináljunk vele? Határozatot írjunk, kezdjük el a dolgot annak rendje szerint?

Kuroszlepov Hogyisne, majd még mocskoljuk a papírt. Vitesd a fogdába, Vaszja helyett beadjuk katonának és kész.

Gradobojev Szidorenko, vidd be a fogdába és bocsásd el a tanúkat. Hé, vitézek! Mars haza!

A katonák elmennek, viszik Narkiszt.

Vaszja És most mi lesz? Minek esett úgy nekem? Most kiderül, hogy becsületes ember vagyok. Nem szép dolog ám így megsérteni az embert.

Kuroszlepov Igazad van, testvér, én voltam a hibás! Nagyon elhamarkodtam a dolgot! Leszel te még katona, csak nem mindjárt. Ha igaz ember vagy, éld még egy kicsit a világot, amíg rád nem kerül a sor.

Gradobojev No, a pénzed nálam van, holnap megosztozunk. Emlékszel a beszélgetésünkre, emlékszel a sértésre; majd elszámolunk. De most jól esnék a munka után megnedvesíteni a gégénket, a talált pénzt meglocsolni.

Kuroszlepov Szilantij bácsi, adass nekünk egy kis puttyogós bort.

Szilan el.

Gradobojev Lám, most rendben fogsz élni, a háztartásodat a lányod fogja vezetni, és vegyél jó vőt a házhoz.

Kuroszlepov A lányom! Hisz a lányom megszökött.

Gradobojev Álmodtad.

Kuroszlepov Még mit nem?

Arisztarh Álmodta, tekintetes uram.

Kuroszlepov Csak beszéljeteK!
Jön Szilan.
Hol a lányom?
Szilan Hol volna? Itthon, persze.
Jön Parasa üveg borral, tálcán, poharakkal.
Itt hozza a bort.

Hetedik jelenet

Voltak és Parasa

Kuroszlepov Megálljatok! (*Gradobojevet oldalra vezeti.*) Hallgass ide, légy igaz barátom, könnyekkel a szememben kérlek, mondd meg nekem tiszta lélekből, egészen bolond vagyok-e én már, vagy van még bennem az ép észnek egy szikrája? Mert ha egészen, akkor jobb lenne engem rács mögé tenni, hogy ne keltsek zavart az emberek közt.

Gradobojev Nézz rám! Nem, még korai a rács mögé tenni, még elsétálhatsz. Majd én szólok.

Kuroszlepov No, jól van. (*Parasához.*) Kínáld a vendégeket! Szokd meg a házi-asszonykodást.
Parasa betölti a bort és megkínálja Arisztarhot.

Kuroszlepov Ebből látható, hogy csacsi vagy. Rang szerint kell kínálni!

Parasa A rangjukat nem ismerem, hát annak adok először, aki engem a legjobban szeret. Ha én vagyok a gazdasszony, ne tanítgass. (*Gradobojevet kínálja.*)

Gradobojev (*iszik*) Igazság, testvér, add férjhez, itt az ideje; látom mindenből, hogy itt az ideje.
Parasa megkínálja az apját.

Kuroszlepov Akarsz férjhez menni?

Parasa Miért ne akarnék? De megmondom előre, nehogy aztán veszekedés legyen! Csak ahhoz adjál, akit én magam megszeretek. Ne kényszeríts engem! Mert ha én akaratom ellenére megyek férjhez, ezzel az én szívemmel, attól jót ne várj.

Gradobojev Lám, milyen lány! Mondom, add férjhez mentül előbb!
Dörömbölnek a kapun.

Szilan Ki az már megint? (*Kaput nyit.*)
Berohan Gavriilo.

Nyolcadik jelenet

Voltak, Gavriło

- Gavriło *(nem veszi észre Parasát)* Jóságos ég! Vége minden erőmnek. Pavlin Pavlinics! Jaj, megfulladok! Nagy baj van!
- Kuroszlepov Mi történt? Akasztófáról szakadtál le?
- Gavriło Rosszabb! Elvették, a kezemből kitépték!
- Kuroszlepov Mit?
- Gavriło A lányát, a maga édes lányát, Praszkovja Pavlinovát! Én oda hozzá... amaz meg csak rám a pisztollyal... De mit tesz az! Én őerte az életem is szívesen odaadnám - de nem lőtt agyon, nem lőtt agyon.
- Kuroszlepov Látom, hogy nem lőtt agyon.
- Gavriło Két falut felzargattam, az egész erdőt átkutatták. Nincs, megszöktette. A kezemből, abból a kezemből... Atyuska, Pavlin Pavlinics... *(Meghajol.)*
- Kuroszlepov Most mit csináljak vele? Megpróbáljam egy dézsa vízzel?
- Gavriło Atyáim! Szeretett kedveseim! Szerencsétlenségére vitt magával engem, ostoba fajankót! Aki nekem mindennél a világon drágább, akit jobban óvtam, mint a szemem fényét... hisz egész nap még a por-szemet is lefújtam róla... és most egyszerre éntőlem...
- Kuroszlepov No, Gavrilka, úgy látom, mi ketten egyazon láncon fogunk raboskodni!
- Gavriło Bocsássanak meg az Isten szerelméért! Csak azért rohantam ide, hogy megmondjam, mert nekem most már csak egyféle végem lehet... A hídról, a hídról! A legközepéről, kővel a nyakamban. Bocsássatok meg nekem, igazhívó emberek, ha valakinek valamit... *(Meglátja Parasát.)* Ó!... *(El akar szaladni.)*
- Szilan *(megállítja)* Állj! Hová? Ostoba tréfa ám az avval a híddal...! De nagy szerencsétlenség! Nem eresztelek... És jobb ha nem is kívánczol. Nincs abban semmi jó, hidd el.
- Arisztarh odamegy Gavrilóhoz és a fülébe súg valamit.*
- Parasa Nem tesz semmit, elmúlik. Csak a bánattól van, mert elkergették az állásából. *(Gradobojevet és az apját borral kínálja.)* Tessenek!
- Kuroszlepov Adhatnál még egy üvegcsevel.
- Parasa Mindjárt hozzák. Szilantij bácsi, hozz a pitvarból még egy üveggel.
- Szilan el.*
- Parasa Az imént elkezdtem valamit mondani, de nem fejeztem be. *(Az apjához.)* Fogadd meg keményen, szavadra, hogy nem kényszerítesz olyanhoz, akit nem szeretek.
- Gradobojev Úgy van, és mi leszünk a tanuk.

Kuroszlepov Tőlem akár azonnyomban. Csak mondd meg, kit szeretsz, ahhoz már mehetsz is.

Parasa Hogy kit szerettek? Megmondjam? Kérem, megmondom! *(Kézenfogja Vaszját.)* Ez az, akit szerettek.

Gavrilo *(könnyét törli)* Hát... bizony... hála Istennek.

Vaszja De most már mondd ki egyenesen.

Parasa Ki is mondom egyenesen. *(Apjához.)* Megmondom, hogy szeretem ezt az embert: amikor katonának akartad adni, férjhez akartam menni hozzá, nem féltem a katonáné sorsától.

Gavrilo Jól is van ez így, minden így a legjobb.

Parasa De most, amikor ő szabad, amikor nekem pénzem is lesz meg kelengyém is, és senki sem fog az utunkban állni...

Gavrilo Ó, adja Isten.

Parasa Most már hozzámennék, csak félek, hogy faképnél hagy és elmegy táncosnak. És nem mennék hozzá, ha tetőtől talpig arannyal árasztana is el. Ha nem tudott elvenni szegény lány létemre, ne vegyen el gazdagon se. Hanem férjhez megyek őhozzá. *(Kézenfogja Gavrilót.)*

Gavrilo Nem, nem. Tévedni tetszik. Nem úgy van, egyáltalán nem.

Parasa *(az apjához)* Ha nem adsz hozzá, megszökünk és úgy esküszünk meg. Neki sincs egy garasa se, nekem sincs. Ettől mi nem félünk. A mi kezünk nem törik le a munkától, még ha rothadt almát árulunk is a piacon, de jobbagysorba senkihez se szegődünk! De ami nekem mindennél többet ér: tudom, hogy szeretni fog engem. Egy napig figyeltem és egész életemre rábízom a lelkem.

Gavrilo De hát ez lehetetlen, tessék megbocsátani. Mit beszél?

Parasa Miért?

Gavrilo Micsoda vőlegény vagyok én? Hát én tán igazándi ember vagyok, olyan, mint a többi?

Parasa Hogyne volnál igazándi ember?

Gavrilo Úgy, hogy nem vagyok egész ember. Nagyon sok nyaklevest kaptam én kezdettől a mai napig; belőlem már sok érzést kipofoztak, aminek meg kellene lenni az emberben. Se egyenesen jární, se az embereknek a szemébe nézni nem tudok.

Gradobojev Nem baj, apránkint rendbe jössz.

Kuroszlepov Bánom is én, menj férjhez Gavrilkához. Legalább becsületesebben fog folyni az élet a házuknál, mint eddig.

Parasa Köszönöm, édesapám, hogy gondoskods rólam, az árváról. Sok év elmúlt, de most először hajlok meg előtted olyan érzéssel, ahogy a lányodhoz illik. Soká idegen voltam a számodra, de az nem az én hibám volt. Én nem tukmálom rád a szeretetemet, de ha akarod, hát

tudd is megőrizni. Keresztapám, téged megfogadunk ispánnak Narkisz helyébe. Költözz át holnap hozzánk.

Szilan hozza a bort.

- Kuroszlepov Engem már nem is kérdezel?
- Parasa Majd ha valamit nem tudok, azt megkérdem, de amit magam is tudok, minek kérdezzessem?
- Kuroszlepov Hát csak gazdálkodj, gazdálkodj!
- Parasa *(bort kínál)* Tessenek!
- Gradobojev Köszönts fel a vőlegényt és a menyasszonyt.
- Kuroszlepov Hát gyerekeim, adjon Isten nektek több boldogságot, mint amennyi nekünk jutott.
- Gavrilo Alázatosan köszönjük. *(Parasához)* De csakugyan igaz?
- Gradobojev Már ittunk is rá, hát meg van pecsételve.
- Kuroszlepov Hány nap van ebben a hónapban? Harminchét vagy harmincnolc?
- Gradobojev Ejha! Nem lesz hosszú egy kicsit?
- Kuroszlepov Hosszú bizony.
- Gradobojev Minek is számlálni? Akárhány nap, mindet végig kell élni a következő hónapig.
- Kuroszlepov Világos, pedig ez nekem szerencsétlen hónapom. Milyen lesz az új? Mi mindenén át nem estem ebben a hónapban! Pénz veszett el, adósok nem fizettek; tegnap azt hittem, kezdődik az utolsó ítélet, ma meg egyre csak szakad az ég lefele, sőt álmomban kétszer is voltam már a pokolban.
- Gradobojev Méltónak találtattál?
- Parasa Nos, drága vendégeink, úgy látom, itt az ideje, hogy apám aludni menjen, már kezd hetet-havat összehordani.
- Gradobojev Hát Isten veled. Mikor ünnepeljük az eljegyzést?
- Parasa Csak engedjék meg, hogy egy kicsit összeszedjük magunkat, majd szétküldjük a meghívókat. Isten veled, keresztapám! Isten veled, Vaszja! Ne haragudj, látogass meg bennünket.
- A vendégek elmennek.*
- (Apjához.)* Nos, jó éjszakát, édesapám! Aludj, az Úr legyen veled! Én pedig most megérem azokat a gyönyörű napokat, amikor egész éjszaka kedvemre üldögélhetek kedvesemmel a fa alatt, szívem szerint kibeszélgetem vele magam, ahogy nekem, lány létemre jólesik. Úgy fogunk csicseregni, mint a fecskék a legragyogóbb hajnalon. A madarak felébrednek, megszólalnak a maguk nyelvén, nos, akkor itt az ő idejük, mi pedig - egyik is, másik is - hazamegyünk. *(Megöleli Gavrilot, leülnek a padra a fa alatt.)*

.oOo.